

Kultura

2024

4.

Ročník XXXI.
Bulletin Klubu kultury SN ČR





Foto: Jan Šimurda
BIENNALE ARTE (Stranieri Ovunque/ Foreigners Everywhere)
20. 4. – 24. 11. 2024.



PF

2025

Klub

kultury

Syndikátu

novinářů

České

republiky



Vážené priatelia,

štvrté tohtoročné číslo nášho bulletinu KULTURA 2024 dostávate do rúk v adventnom čase. Dnešná doba má asi jednu nevýhodu, ktorú si uvedomujem, čím som starší, a to je jej rýchlosť. Ved nie je to tak dávno, čo som vás oslovil v decembri 2023, a už budeme zase o rok starší. Vydali sme štyri čísla nášho bulletinu a sľúbili sme sledovať pozornosť 35. výročiu Novembra 1989, ktorý zmenil naše osudy. Aj keď články, ktoré píšeme, sú väčšinou na čítanie s časovým odstupom, sľub o aktuálnosti kultúrneho diania plníme na našich webových stránkach. Podarilo sa nám nadviazať kontakty s mnohými regionálnymi galériami, ktorých program prinášame. Niekedy je v bulletine aj kritické hodnotenie, ale webová stránka je v tomto smere prioritou. Môžeme byť hrdí, že regionálne galérie sú kvalitné nielen svojimi zbierkami, ale aj spôsobom ich prezentovania. Skutočne stojí za to pozrieť sa na výstavy, ktoré sa pripravujú mimo Prahy.

Po skúsenostiach z nemeckých a najmä z viedenských galérií, náš preukaz je bez problému akceptovaný, ale treba sa vopred akreditovať. Potom pri pokladni je jedno okienko, alebo len stolička za väčším pultom, ktorá je vyhradená pre takýto druh návštevníkov. Nakoniec peniaze, ktoré takýmto spôsobom ušetríte, aj tak použijete buď na zakúpenie nejakého informačného bulletinu, alebo skladačky, tie bývajú zvyčajne zadarmo. Katalógy sú pomerne drahé a pri nákupe musí ísť skutočne o umelca, ktorý je srdcu blízky, a preto sa k jeho dielu opätovne vraciame. To som si znovu uvedomil, keď som listoval v katalógu k výstave Caspara Davida Friedricha, ktorú som videl pred päťdesiatimi rokmi v Drážďanoch. Dnešná výstava je obohatená nielen o ďalšie obrazy zapožičané z galérií, ktoré vtedy nebolo možné požičať, ale aj o bádateľské výsledky, ktoré nemecká kunsthistoria za päťdesiat rokov dosiahla. Niet div, že v dnešných dňoch láme návštevnícke rekordy. Najmä Děčínsky oltár, alebo obrazy z Českého stredohoří z palety tohto romantika stoja vždy za videnie.

V roku 2025 si uvedomíme, že je osemdesiat rokov od skončenia druhej svetovej vojny, a upozorňujeme nielen na niektoré výstavy, ktoré v tejto súvislosti budú v strednej Európe, ale aj na divadelné predstavenia, alebo niektoré knihy, po ktorých stojí za to siahnuť.

Čo by som si prial ako predseda Klubu kultúry? Aby sa naše rady rozrástli aspoň o pár mladších ľudí, najmä ak by medzi nimi boli adepti žurnalistiky. Nemôžeme im ponúknuť viac než našu skúsenosť, ale ak by ste o niekom vedeli, pozvite ich, nech prídu medzi nás a uvážia, či by im stálo za to byť nielen našimi spolupracovníkmi, ale aj využili príležitosť podieľať sa na tvorbe nášho časopisu.

Vám všetkým prajem pevné zdravie a veľa radostí do ďalších dní, týždňov a mesiacov roku 2025.

Vojtech Čelko

ZPRÁVY Z VÝBORU A SYNDIKÁTU

Jak jsme již informovali, odešel dlouholetý předseda Syndikátu Adam Černý. Na mimořádném zasedání řídicího výboru v červenci byla do čela Syndikátu novinářů ČR zvolena Ivana Šuláková. Místo ní třetím místopředsedou se stal Vojtěch Boháč.

Řádné zasedání Grémia a řídicího výboru se uskutečnilo 25. září letošního roku. Řešila se otázka, jak pomoci našim členům, kteří byli postiženi povodní. Zatím nebyla podána žádná žádost, ale zůstala otevřená otázka fondu, který by pro tento účel v budoucnu mohl sloužit. Regiony i jednotlivci předložili celkem sedm žádostí o granty. Řídicí výbor věnoval pozornost jednotlivým žádostem, rozhodl vyhovět šesti z nich, jeden podporu nezískal.

Předsedkyně Syndikátu Ivana Šuláková seznámila členy řídicího výboru se záměrem doplnit etickou komisí o Danu Kyndrovou a Jaroslava Veise a členskou komisí o Katarzynu Czernou a Pavla Farkase. Navržení získali jednohlasnou podporu. Současně bylo doporučeno posílení zodpovědnosti regionálních sdružení a klubu při postupu přijímání nových členů Syndikátu. Etická komise bude usilovat o rozšíření etického kodexu a nová média.

Řídicí výbor byl informován o probíhajícím vyjednávání kolem možného navýšení vlastnického podílu v budově Jeruzalémská, kde má již Syndikát částečný podíl.

Příští řídicí výbor proběhne v polovině prosince t.r.

YASMIN GOLSHANI

Íránská výtvarnice Yasmin Golshani (1967) žije v současnosti v Praze. Věnuje se malbě, kolážím, interaktivnímu umění. Studovala umění v Teheránu a Paříži, kam odešla kvůli negativní situaci ve své domovině, vytvářenou fundamentalistickým náboženským režimem. Politicky aktivní není jen ve prospěch svobody v Íránu, ale i obecně, angažovala se v akcích pro ruskou novinářku Alsu Kurmaševovou, kterou zatkl Putinův režim (působila před zatčením a pozdějším propuštěním v Praze v Rádiu Svobodná Evropa). Jako kurátorka se podílí na připravované výstavě výtvarných artefaktů právě pro Alsu.



Foto: Pavel Straka

Můžeš mi přiblížit, jak to bylo, když se v Íránu dostali k moci náboženští fundamentalisté a konzervativní reakcionáři? Myslím, že to na tobě zanechalo hluboké zážitky, s nimiž se ve své tvorbě vyrovnáváš.

Bylo mi jedenáct let, pořád to mám v paměti, nezmizelo to, dítě, ale už jsem nebyla tak malá, v hlavě mi zůstal jeden velký dojem – všude černá barva, spojená s tím, co je obvykle nazýváno náboženskou revolucí. Ty říkáš kontrarevolucí, což je myslím správnější. Pořád znělo – Ne, monarchie! Revoluční islám! Přišla následně nařízení, asi po roce, dvou, že musíme být jako dívky zakryté v obličejí. Moc jsem měla ráda svoje jízdni kolo, najednou jsem ho nesměla mít. Zákaz barevného oblečení, pouze a jen černé, uniformita. Jenom náboženské vyučování. Museli jsme každý den s třídou hlasitě říkat, že

Amerika, Izrael, Evropa je špatná. Jenom islám je dobrý, ale byl myšlen jen ten radikálně konzervativní, fundamentalistický. Předtím jsme chodili do školy společně holčičky a kluci, potom to nebylo možné, došlo k separaci pohlaví.

Nemohla jsem se opalovat a koupat. Naše škola měla moc dobrý bazén, v létě jsme se tam koupali a opalovali, přišel zákaz.

Také došlo k válce mezi Íránem a Irákem, to bylo moc depresivní, celá ta situace. Ta situace trvala velmi dlouho, osm let. To je veliké trauma a trápí mě další a další děti a mladé lidi kteří jsou toto znovu a znovu nuceni prožívat. Díky válce jsme byli izolováni a limitováni, nebyly knihy, informace... Byly jen staré knihy.

Kdy ses rozhodla, že chceš být malířkou? A proč?

Byla to moje láska od raného mládí. Měla jsem ráda barvy a reprodukce umění v knihách od mého tatínka. Kupoval mi knížky s ilustracemi. Tatínek moc cestoval, byl profesorem historie, pracoval na univerzitě v Isfahánu. Byl specialista na 16. století v Íránu, období dynastie Safiovců. Koupil mi také knihy Tomiho Ungerera, známého štrasburského politického karikaturisty, ale to byly dětské knihy. Dělal hodně i erotickou kresbu.

V Íránu existovalo jedno nakladatelství Bahar, a když mi bylo 18 let, studovala jsem jím vydávané knihy o Goghovi, Gauguinovi, Cezannovi, Monetovi, Munchovi. Všechno jsem nakupovala, četla a bylo to moc důležité pro mě a mou práci. Asi nebyly moc kvalitní, ale byla to tehdy pro mě velká pomoc. Četla jsem koresponci mezi Goghem a jeho bratrem. Obdivovala jsem francouzský impresionismus a surrealismus (třeba Man Raye), to mám stále vše ráda. Nebyla možnost se seznamovat se současným uměním díky náboženskému režimu. V osmnácti letech jsem četla Kafkovu Proměnu. Říkala jsem si – je to možné? Taková imaginace? Viděla jsem v tom surrealistickou linii, i když ty správně říkáš, že je to vlastně metafora rakouského byrokratismu a obecného antihumanismu, ale to souvisí i s duševním klimatem před 1. světovou válkou, Freud vychází ze stejného klimatu.

Byla jsem hodně senzitivní. Chtěla jsem být kreativní. Na univerzitě v Teheránu jsem studovala malířství, měla jsem jednoho profesora, který měl hodně blízko k expresionismu, jedna spolužačka, stále kouřila a diskutovala se mnou a opakovala a já to říkala také – musíš odsud pryč. A to jsem si uvědomila tevně, po univerzitě, že musím jít mimo Írán, tady nemůžu nic dělat. Dělal jsem dvě tři výstavy, byla jsem nejlepší na univerzitě, ale to nestačilo, nebyly pe-

níze, nebylo vízum. Moje sestra bydlela v Paříži a v tom byla naděje, že to může pomoci. Zpětně si uvědomuji, že pro Evropany je těžké mnohdy pochopit, co je to žít v náboženském konzervativním režimu, kde není svoboda a je to pro ně moc daleko, jakoby v jiné kultuře.

Do Paříže jsem odešla v roce 1994 a pak už pro mě začalo být problematické se do Íránu vracet. Můj první manžel byl Francouz, bylo mi 28 let, on byl stejně starý jako já, byli jsme spolu čtyři roky. Studovala jsem na Sorbonně. Nechtěla jsem moc malovat, začala jsem dělat instalace, trochu fotografovat. Každá z mých prací byla aspoň trochu politická, protest. To jsem si říkala – to chci dělat. Seznamovala jsem se tam se současným uměním. Pro mě bylo úplně jedno, jaký je nějaký názorově estetický umělecký proud, hlavně bylo důležité, abych se vyjadřovala politicky. Využívala jsem papírmaché, instalace, trochu videa, využívala jsem poezii, moc poezie. Pro mě bylo moc důležité – říkat, musíme dělat. Nevnímal jsem to a nevnímám individuálně, ale jako generační záležitost, ale nejen té současné, ale minulé a té, co přijde. Nemám ráda jen, abych mluvila sama za sebe, to není pro mě důležité, musím říkat, že moji lidé (Íránci i obecně) mají problém. Jak říkáš ty, jsem mesianistická, musím burcovat jiné proti diktátorům.

Dělám i svoje osobní věci, v nichž jsou vzpomínky na tatínka, dětství, ale to není objektivní metoda, ale subjektivní.

Jak moc jsou pro tebe důležité perské motivy?

Nejsou pro mě tak důležité, ale jsou samozřejmě vidět v každé mé práci. Moc důležité materiály jsou noviny. Noviny jsou specifikum jazyka, historie, geografie, jako projev dlouhé historie, vývoje, je to důležité médium. Pro Evropany byly noviny důležité hlavně v 19. století, pro Persii je to médium novější doby, což si Evropané asi moc neuvědomují – noviny jako výraz svobody názorů, svoboda tisku. Máš pravdu, že střední Evropa není západní jako Francie, bylo tu zpoždění, cenzura. Vracím se stále k Francii, kde jsem studovala a žila, ta je pro mě zemí svobody a zemí emigrantů, kteří museli odejít kvůli persekuci ze své země.

Mám ráda noviny i jako materiál, jako výtvarný prostředek, ráda na ně sahám, voním si k nim. Noviny mám spojené s mým tatínkem, v jeho pokoji bylo mnoho novin a každý den



Foto: Pavel Straka

četl dlouze noviny. To je moje vzpomínka na rodinu a dětství. Víím, že dnes už lidé noviny téměř nečtou, ale ani ty na internetu. Pro mě to byl také materiál, který nebyl drahý, když jsem byla studentkou ve Francii. Ptala jsem se sama sebe, co budu dělat? Aaa, noviny! Kupovala jsem si levné noviny a mohla pracovat.

Perský motiv nemá být u mě v žádném případě dekorativní, ale apelativní.

A co tvé papírové panenky?

To byla má první instalace, 400 panenek z papíru. Inspirovala jsem se starými perskými sochami. Každá z panenek je originál, žádná uniformita, ale osobnostní originalita. Rozdílnost. Mnohé ideologie likvidují osobnostní identitu, člověk má být součástí kolektivu a být uniformní. Uniformizaci kritizují. Jeden hloupý iránský muž tuto mou instalaci v USA zničil.

Dalším tvým tématem jsou inspirace ze starých perských erotických kreseb.

Když jsem byla ve Francii, můj nynější manžel pracoval v RFI, Radio France International, a tam měli velkou knihovnu a jeden den přinesl

knihu s perskými erotickými miniaturami. Viděla jsem to a říkala jsem si – co to je, to není možné? To jsem z Íránu vůbec neznala, tam to bylo cenzurováno. Bylo to pro mě moc zajímavé, udělala jsem koláže. Udělala jsem takovou symbolickou cenzuru, jsou zakryté, ale lidé si mohou obrázky odkrýt a vidět je.

Tvé jedno dílo je v jerevanském muzeu režiséra a výtvarníka Sergeje Paradžanova, autora snímku Barva granátového jablka (Sajat Nova).

Když jsem byla mladá (asi 23 let), tak Paradžanovo muzeum dělalo v Teheránu výstavu. V době, kdy nebyl internet, jsem viděla něco, co mě plně dostalo, říkala jsem si – je tohle možné? Tak moc zajímavé! Viděla jsem tam tehdy jeho filmy, v Teheránu byl festival jeho všech filmů, viděla jsem všechno, i film o gruzinském naivním umělci Pirosmanim, pro mě tak zajímavé zpracování historie, Paradžanovy kompozice obrazu. Jeho estetika je blízká iránské, Arménie byla i pod vlivem perským. Důležité je pro mě, že byl dlouho v SSSR vězněn, tabu bylo v Íránu, že kvůli homosexualitě. Mám moc dobré kamarádky Arménky v Íránu, arménské

cukrárny a pekárny jsou tam vyhlášené. Film Ašík Kerib je také částečně zpracovávající Azerbajdžán a já jsem po mamince Azerka.

Mám jeden obrázek v Paradžanově muzeu. Když jsem tam byla, tak mi ho ukázali a měla jsem ohromnou radost. Ten se tam dostal díky Jeanette Lazarian, arménské galeristce, která ho tam darovala. Moje inspirace a fascinace Paradžanovem byla hlubší, dělala jsem variace na části jeho filmu Sajat Nova.

Dalším tvým tématem jsou oči.

To vzniklo ve stejný čas, byla jsem studentka, dělala jsem z papírmaché z perských novin. Myšlenka autocenzury. Říkala jsem si, bydlím v Paříži, ve svobodě a proč dělám autocenzuru? Asi existuje tisíce očí, kterých se bojím, že mě sledují a ovlivňují v mém konání. Udělala jsem 1 600 očí, byla to moje autoterapie, odpoutání se od této autocenzury, aby mě nějaké oči neposuzovaly, co dělám. První instalace a verze vznikla v roce 1997 a ještě část práce existuje, nebyla zničena. Teď na tématu dále pracuji, dělám koláže. Téma očí je tak trochu můj podpis, můj symbol.

Jak ses dostala z Francie do Prahy?

Můj druhý manžel začal pracovat v Rádiu Svoboda, které sídlí v Praze, před více než dvaceti lety. V Praze se také narodila naše dcera. Byl to pro nás úplně nový život, Praha.

Ty jsi členkou výtvarné skupiny Nové sdružení pražských umělců, jak ses k ní dostala?

Mám jednu českou kamarádku, která se jmenuje Darina. Ta říkala, není dobře, že jsi sama, nikdo tě tu nezná, nevystavuješ tu. A ta zjistila přes svého chlapce, učitele, že existuje toto sdružení, a pak mě přesměrovala právě na něj, abych mohla být v umělecké skupině. Přišla jsem se podívat do spolkové galerie v Husinecké ulici na Žižkově, kde byla krásná zahradní slavnost, a já říkala Darině, že moje čeština není dobrá. Darina mě povzbuzovala. Dalším pomocníkem byl člen NSPU Zdeněk Řípa, který se věnuje kaligrafii, mimo jiné také perské. Členkou sdružení jsem od roku 2020.

V Čechách mi pro pochopení pomáhá to, že lidé zažili komunistickou éru a rozumějí, co říkám, protože podobné věci zažili. Nebo aspoň říkají, že mě chápou, tolerují mě. Víím, že v Čechách je odpor proti politice v umění, ideám,

mnoho lidí dělá pouze technické a dekorativní umění bez životní filozofie.

Také mě ovšem trápí, že v Česku je silný anti-feminismus nebo nechota posilovat práva žen, práva homosexuálů, já sama nebo mí perší přátelé či jejich děti se setkávají s místním rasismem, xenofobií.

Ráda bych zdůraznila to, že se snažím aktivně zapojovat české návštěvníky výstav interaktivním směrem, aby se nebáli dělat se mnou a s tebou koláže, já dělám razítka, které používám s lidmi ráda. To je asi nejjednodušší pro aktivizaci. Víím, že tobě připadají čeští lidé moc pasivní, pouze se dívající, jako navštěvníci tradičního koncertu, kteří se dojmají krásou jiného, a neaktivují svou vlastní osobu k tvorbě. Máš pravdu, ale snad se nám to postupně daří menšími kroky měnit.

Využila jsem i postavu Emy Destinové pro projekt o svobodě žen stříhajících si své vlasy, je to symbolická rovina, významné ženy z historie dělají stejné gesto, jaké je zvykem v Íránu při smutku. I já jsem si ostříhala vlasy na vernisáži výstavy Žena – život - svoboda na podzim 2022 ve Výstavní síni Antonína Navrátila v Praze na Žižkově.

Do Íránu se teď nemůžeš vrátit, že?

Šestnáct let jsem v exilu, nemůžu být v mojí zemi. Od roku 1996 jsem každý rok byla v Íránu dva nebo tři měsíce. Naposledy to bylo v roce 2008, odkdy jsem v exilu. Byla a jsem moc politicky aktivní. To je moc těžký život, moje země je můj sen, po ní stále toužím. Můj tatínek (byl ročník narození 1929) v roce 2020 zemřel a nemohla jsem se s ním rozloučit. Naposledy jsem ho viděla v Baku v roce 2019.

Důležité je pro tebe téma feminizmu.

Ano, ale spíše obecně téma humanismu, lidských práv. Práva žen jsou v Íránu porušována kvůli patriarchální náboženské vládě extrémně, ale vnímám je v kontextu porušování lidských práv. Důležitá je rovnoprávnost. Důležitý je respekt pro všechny, včetně různých sexuálních orientací. Feminismus je pro mě příliš limitující, nestačí, myslím hodně na děti a dětská práva, ilustrovala jsem i knihu o dětských právech.

Jaký je tvůj osobní ideál?

Musím pracovat v první řadě pro demokracii. A v druhé řadě chci, aby lidé byli informováni.



Z galerie. Foto: Pavel Straka

Žádné dekorativní umění. Všechno pro informování lidí. Jsme tady i pro historii. Až se za sto let podívá někdo na naši práci, aby bylo vidět, co jsme dělali. Moje práce je také určitou terapií. Lidé mohou určitým způsobem pochopit, jaké jsou moje problémy a co jsem prožila.

Chci dělat vše pro lidi v mojí zemi, abych informovala mezinárodní veřejnost. Formou výstav, jako autorka i kurátorka. Snažím se být realistická, vidět problémy v politických režimech na Blízkém východě.

Pokud bych to měla zúžit na menší kruh kolem sebe, tak mít materiál a být kreativní. Teď bohužel nastávají problémy, chtěla bych dělat video, performance. Potřebuji spolupráci, sama tohle nedokážu.

Každý den v životě jsem maminka, to je moc práce, moc času potřebuji pro svou dceru. Je problém, že jsme tu sami, nemám tu sestru a nikoho z rodiny. Dceři už je sedmnáct, tak je to lepší.

A tvoje inspirace?

To může být cokoliv, lidi, politická situace v mé zemi, moje ekologie duše, můj duševní interiér, nějaká výstava, práce mojí kolegyně, všechno. Jsem otevřená. Nemám ráda realismus v zobrazování, jsem imaginativní. Můj styl a moje maska je imaginace.

Vevnitř v duši, nebo venku, v okolním světě?

Půl na půl, není možné jenom vevnitř, nebo jen venku.

Jak se na tebe lidé v Čechách dívají jako na Íránku (po tatínkovi Peršanku, po mamince Azerku)? Vidí spojitost mezi islámem a Íránem?

To je právě ta chyba, že by Íránec rovnal se muslim. V Íránu žijí židé (je zde mýtický hrob královny Esther), zorastríáni, arménští křesťané, já jsem ateistka. Náboženský režim se snaží vytvořit zemi jako čistě muslimskou, ačkoliv ani islám není jen jeden jako není jedno křesťanství. Já sama na sobě jsem v Čechách nezaregistrovala negativní reakce od obyvatelů Česka, ale vím od kamarádů, že v školách je silný rasismus. Možná to, že jsem umělkyně, způsobuje, že na mě tak xenofobně nenahlíží.

Mají pro tebe smysl tradice?

Nemá smysl opakovat tradiční, to je pro mě stupidní. Hovořili jsme už o využívání perských novin, jejich písma, autocenzura. Moje nová série je Save Persepolis, věnovaná starému perskému městu, archeologii. Maluji, dělám koláže. Část ze vznikajícího cyklu je vystavena na kolektivní výstavě NSPU Píseň písní v bývalé synagoze v Hořovicích. To není jen „naše“ íránská historie, ale historie lidstva.

Nejsem v žádném případě nacionální, je to pro mě nejen vzpomínka, ale součást života, mě. Vnímám zemi Írán jako svou kulturu, v níž jsem vyrostla, ne nacionální politiku, která bohužel po celé Evropě a celém světě narůstá. Mám francouzské občanství a byla jsem zděšená úspěchem M. Le Penn.

Pavel Straka

VALEXIA

Pod jménem Valexia působí v pražském Karlíně, ale i na Žižkově a na Starém Městě v Kliment-
ské ulici v různých profesích (malířka, cukrářka, básnířka, filozofka) již dvacet pět let zajímavá
žena, která se narodila ve Francii, ale jejíž předci pocházejí i z bývalé Jugoslávie. Valexia je člen-
kou Nového sdružení pražských umělců. Rozhovor s ní vznikl v jejím karlínském ateliéru 20.
září 2024.

**To nevidím**

Přes výlohu vidím cihly
Rudý cement styl dutá zem
Přes výlohu to nevidím
V lehkém peří styl úplňku

Z terasy vidím dveře
Ebenový styl černá zem
Z terasy to nevidím
Světlý blesk styl rudý měsíc

Z ateliéru vidím střechy
Zelená měď styl pevná zem
Z ateliéru to nevidím
Mdlý diamant styl vodní měsíc

Z podkroví vidím pláně
Bourbon lilie styl vzácná zem
Z podkroví to nevidím
Proud lásky styl měsíc-země

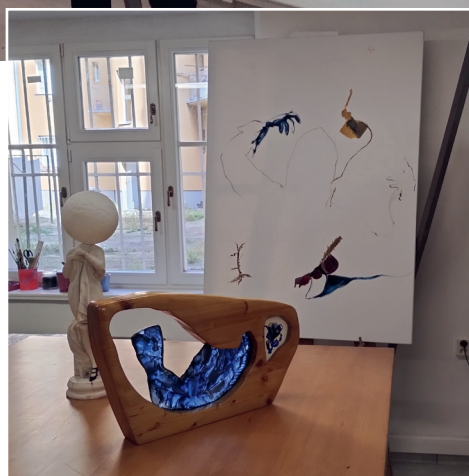


Foto: Pavel Straka

Valexia, překlad z francouzštiny do češtiny Va-
lexia a Jana Došková, vznikl pro výstavu To nevi-
dím, která probíhala v březnu 2024 ve Výstavní
sini Antonína Navrátila v Praze na Žižkově

Mohla bys říci svou historii příchodu do Prahy a povědět o svých tehdejších výtvarných orientacích?

Byla jsem studentka, studovala jsem umění (spolu s filozofií a estetikou) v Aix-en-Provence a nechtěla jsem dělat jen obrazy a instalace, měla jsem zájem i o práci se sklem. Mým učitelem byl jeden marocký umělec, který dělal obrazy i plastiky, a mohla jsem to mixovat, dělat i instalace. Věděla jsem o uměleckém skláři Aleši Vašíčkovi, jehož dílo jsem viděla ve Francii, a věděla jsem, že hovoří francouzsky, chtěla jsem ho minimálně poznat, nebo poznat i Prahu, ideálněji stát se jeho soukromou studentkou. Byla jsem tu tehdy dva měsíce. Já jsem sklárství ve Francii nestudovala, ale zajímalo mě a hledala jsem, jak se s tímto oborem seznámit. Kontaktovala jsem různé umělce, jednoho vitrážistu, opravoval jednu z katedrál, ten hledal studenty a ten mi řekl – jsi žena – nechci tě. Pak jsem se byla podívat za jedním víceméně neuměleckým sklářem a ten mi také řekl – ne, protože jsem žena. Pak jsem zkusila jednoho sklářského výtvarníka, ale ten zase neměl čas. Ve Francii byla jen jedna umělecko-sklářská škola, kde brali jen jednoho studenta asi ze dvou tisíců zájemců. Proto pro mě přicházely v úvahu pouze soukromé konzultace a hodiny. Aleše Vašíčka jsem kontaktovala v roce 1999 a do Prahy jsem přijela v roce 2000. Ten byl rád, že může učit někoho zadarmo, většinou se s ním spojovali bohatí Američané. Měl ateliér a dílnu v Praze v Bohnicích.

Věděla jsi už tehdy, co chceš tematicky dělat?

Ano, už při studiu byla má témata energie, kosmologie, mikrokosmos za makrokosmos. Prázdné je plné je myšlenka vzešlá z východních (čínských a japonských, které mě odedávna zajímaly) nauk, která je mi blízká a je v mém díle i vidět, proto mám ve svém díle tolik bílé. Bílá je celé spektrum barev, které ona obsahuje, v tom je ta plnost.

Má v tomto kontextu význam tvé jméno Valexia?

Původně jsem se podepisovala V. Alexia, V byla zkratka jména Virginia. V Čechách jsem to dala dohromady, vypustila tečku. Poté jsem zjistila, že Valexia je keltská čarodějka, ne v černé, ale bílé magii. To se mi hodně líbilo. Moje práce, to je alchymie, moje práce je změna špatné energie na něco pozitivního.

Magie a alchymie se dají brát jako opozita.

Ano a ne, protože magie nehledá, má nějaké formule, v tomto nejsem moc magie, protože já hledám. Co se mi líbí na bílé magii, to je ovlivňování v pozitivitu. Já jsem však více alchymistická, víc hledám vevnitř i venku.

Začala jsi se tedy věnovat sklárství?

Pochopila jsem, že to bude velice těžké, technické vybavení, kontakty, peníze atd. Moje první velká výstava byla však politická, v roce 2002 se konaly ve Francii prezidentské volby. Každému prezidentskému kandidátovi a kandidátce jsem poslala dopis a jednu fotografii obrazu, který interpretoval konkrétního kandidáta a pracoval s určitými symboly a slovy s ním spojenými. Zeptala jsem se, jestli mají zájem používat ten obraz jako materiál pro plakát pro svoji kampaň. Chtěla jsem to pak vystavovat i s těmi dopisy, měl to být projekt. Kandidátů bylo na začátku více než 20, i když pak někteří odstoupili. Začala jsem s prací už rok před volbami. Třem kandidátům jsem poslala originál, ne fotku, a to Chirakovi, Jospinovi a trockistické kandidátce Arlette Laguille. Tihle tři byli nejvíce známí a populární, často kandidující, proto jsem jim poslala originály. Chirac bez problémů vrátil obraz, Laguille ho nechtěla vrátit, byl problém ho získat zpátky, stejně tak Jospin. Hovořila jsem s jeho sekretářkou, ta mi říkala, máš fotky, můžeš si udělat nový originál. Já jsem jim poslala totiž i známky, aby mi mohli mě práce vrátit.

To zaslání byla trochu provokace, trochu i to, že budou respektovat moji práci a uvidí jiný přístup ke své osobě. Naučila jsem se tak dost a mnohé pochopila. Já u voleb dávám bílé lístky, nemám potřebu volit kohokoliv, nemám favorita, i když nejvíc vzdálený mi byl Le Penn a pak jeden kandidát od něj ještě víc napravo. Chirac byl korektní, má humor a měl dost lidí v týmu, který mu to vše připravoval. Le Penn vůbec neodpověděl, určitě pochopil, že není moje srdcovka. Kandidátky a kandidáti moc nepochopili moji ironii, až na jednoho, který také ironicky odpověděl.

Žila jsem tehdy v Praze, výstavu jsem však připravovala v Paříži v jedné velké galerii, ale z vedení mi měsíc předem dali vědět, že musím vymazat jména, že je to moc politický. Hledala jsem nové místo a nikdo to nechtěl udělat. Až potom v Praze na rumunském velvyslanectví se toho chopil nový velvyslanec a mohla jsem to

udělat v jejich kulturním institutu, já jsem využila rychle příležitosti, která se naskytla neočekávaně, protože on chtěl dělat nějakou výstavu, původně ji měl mít můj známý fotograf, ale nebyl připravený – já byla připravená. Ambassador se chytnul právě na ta jména jako Chirac, to každý zná, to je právě legrační, že tady zafungovalo, co byl v Paříži problém.

Jak pokračovala tvá výtvarná dráha?

Dílo ze skla bylo bohužel jen jedno. Dědala jsem i dost soch, instalací a vůbec rozměrných věcí, které však skončily v popelnici, protože byly dost rozměrné a neměla jsem je kam dát. Další velké téma bylo Osamělost, což jsem pojímala astrologicky, to vycházelo od čísla jedna do dvanácti jako vyjádření astrologických znamení, dvanáct možností pro mě, jak vyjádřit a jak se podívat na osamělost. S astrologickou perspektivou jsem pracovala i v prezidentském tématu, tam jsem udělala jeden velký satelit, opravdu velký, asi dva metry, a na něj jsem malovala astrologicky tři hlavní kandidáty směrem do vesmíru, udělala jsem to trochu jako mix.

Nepojímáš astrologii, alchymii, magii ironicky?

Ne, vůbec, pro mě je to důležité ještě v jednom rozměru – pro mě je důležité číslo jako geometrická struktura. Život je energie, energie je také vlna, informace, všechno má geometrickou strukturu, když se podíváš na květ, stromy... To je pro mě nejdůležitější, můžeš se pak podívat na astrologii, na to velké mezi kosmem a námi, alchymie jako hledání formule života.

Jsou tyto obory pro tebe víc filozofie než imaginace?

Nejprve filozofie, pak přijde imaginace se spojením tohoto a tohoto, protože mám určitou filozofii. Může být k tomu i určitá intuice.

Důležité je pro tebe téma vody, myslím, že dlouhodobé. Jak ses k němu dostala?

Tak moje první výstava na toto téma se jmenovala Živé vědomí a paměť vody. Deset let jsem přestala výtvarně pracovat a nevystavovala a věnovala se cukrářství. Inspirovala jsem se obrazem Delacroixe Svoboda vedoucí lid a já to převrátila na Lid vedoucí svobodu. Deset let jsem pracovala od pěti ráno do deseti večer, neviděla jsem nic jiného než svou cukrárnu.

Do toho celá situace s covidem. A po téhle zkušenosti vidíš vše jinak, převráceně. Je v tom i ta moje zkušenost s tím, jak jsem oslovovala politiky v prezidentské kampani.

Paměť vody – hledala jsem spojení mezi před, teď a tím, co bude. V tom se zdála ideální voda, bylo to u mě víc intuitivní a spojené s mou filozofií a zjistila jsem, že je to teď téma exaktní vědy, že to nejsou žádné blbosti, co říkám. Voda je transparentní podobně jako sklo, světlo...

Jak ses dostala k cukrářství?

V letech 2007–2008, kdy propukla ekonomická krize, všichni sběratelé mých věcí mi začli říkat, že v příštích letech nemají peníze na nákup mých věcí. Lidi kolem mě začali plánovat vybudování cukrárny a já jsem chtěla pomoci se stavbou a designem, trošku reklamou. Ale něco se stalo, že jsem skončila v kuchyni, to jsem vůbec nechtěla, to nebylo plánované, já věděla, že je to moc práce. Byly problémy se zaměstnanci, nechtěli pracovat, ale když máš zaměstnání, máš vitrinu a musíš otevřít ráno, musí být něco uvnitř. Měla jsem malé zkušenosti z domova ve Francii s vařením, pečením chleba, ale jen pro naše domácí soukromé oslavy. Myslela jsem si, že tohle budu dělat jeden měsíc, dva měsíce, ale ono to bylo nakonec deset let.

Neměli bychom opominout i tvou literární činnost.

Napsala jsem sbírku básní Chemin de Vie. Inspiruju se výtvarným uměním, malířství a sochařstvím, kosmologií, filozofií. Jsem trošku abstraktní. Vycházím hodně z formy, tedy spíše principu, haiku. Máš ticho – a to je prostor pro tvoji imaginaci, jako na mých obrazech bílá barva, která je vlastně plná. Líbí se mi hodně surrealisti, Paul Eluard (u něj i ta politická linie), Robert Desnos, pak se mi líbí Apollinaire, Prévert. Znáš sdružení Oulipo? Georgese Perece? Napsal například jednu knihu bez e, to je jeho rodina, která zahynula za holokaustu. To byla hodně experimentální literatura, která je mi blízká. Na jiné straně i Victor Hugo. Mám připravenou ještě další, ale tu jsem nepublikovala.

Potřebuji hodně času pro malování, měsíc, dva. Mezi tím napíšu jednu báseň, takže každý obraz má jednu paralelní báseň. Končí báseň a přechází do obrazu, končí obraz a přechází do básně, je to taková prostupnost mezi slovem



Foto: Pavel Straka

a obrazem, malováním. Mám sen o katalogu, kde by byly básně i obrazy v jedné publikaci.

Druhá moje kniha je o zkušenosti coby cukrářky a propojení s filozofií, které je spojeno s trojicí blízkých slov pro různé vjemy a stavy, spojení krásy vizuální, dobroty chuťové a dobroty v srdci, morální dobroty. Spojení krásy viděné okem, dobroty vstupující fyzicky do těla jako pochoutky a vlastnosti dobra, laskavosti. Ta kniha je v první části filozofie, v druhé moje zkušenost.

Vím, že máš srbské předky, narodila ses ve Francii a žiješ v Praze. Jak pojmáš svou identitu?

V první řadě budu říkat jugoslávská identita, ne srbská. Mám příbuzné v oblasti Nového Sadu ve Vojvodině a také v Černé Hoře. Moje babička o sobě říkala, že je z Jugoslávie. Její otec byl srbský, matka chorvatská. Teoreticky měla sto let minulý týden, ale není tady už dlouho. Když jí bylo 17 let, byla odbojovou spojkou, její přítelkyně byla komunistka. Nakonec byla zatčena a dostala se do koncentračního tábora na hranicích mezi Polskem a Německem. Přitěžující okolnost bylo i to, že byla Romka, i když zatčená byla jako odbojářka. Byla muzikantka (ne ale profesionál, přesto hrála velmi dobře), a proto musela hrát nacistům pro jejich zábavu. Dědeček z Francie byl taky muzikant, také malíř, byl také zatčen a dostal se do koncentračního tábora v této oblasti. Konal se nějaký koncert, kde se setkali, jinak to bylo téměř nemožné, aby se muž a žena v takovémto prostředí setkali. Ba-



bička mluvila sedmi nebo osmi jazyky, uměla i polsky. Přestože byla Romka, pocházela z velmi intelektuální rodiny. Podařilo se jim dokonce mít v tábore svatbu, přestože babička nesměla říci, že je pravoslavná, což bylo nacisty zakázané vyznání a musela říci, že je katolička, aby se svatba mohla konat. Já sama jsem v dětství prošla katolickou výchovou, která mě nějakým způsobem ovlivnila, dnes se ale za katoličku nepovažuji a katolictví je mi vzdáleno.

Narodila jsem se v Lyonu v roce 1976, ale po pár měsících jsme se s rodinou přestěhovali do Provence. Moje vnímání nejde přes národnosti a státní občanství, pokud bych se něčím cítila, tak karlínskou malířkou, trochu se smíchem, ale mám tu ateliér a tvořím tu. Teď v době povodní je voda v Karlíně opravdu hodně cítit, doslovně.

Je docela hezké, trochu legrační a symbolické, že proti mému ateliéru bydlí a pracuje významný sklářský designér Rony Plesl. Nikdy jsme se bohužel neviděli, ale symboliku v tom vidím a cítím.

Pavel Straka

BIENÁLE UMĚNÍ V BENÁTKÁCH LETOS JUBILEJNÍ

Letošní 60. ročník nejprestižnější světové přehlídky současného umění na světě je pozoruhodný svou nevšední barevností a rozmanitostí. Odpovídá tomu hlavní vstup do výstavních sálů a konečně i motto celé jubilejní akce: CIZINCI VŠUDE.



Foto: Jan Šimurda

Nebudu tady popisovat tu záplavu obrazů, soch, fotografií a ostatních malých i obřích instalací ve dvou částech bienále – Giardini a Arsenale. Další desítky doprovodných výstav jsou pak rozmístěny po celém městě plném nádherných starých paláců a kostelů. Je toho tolik, že



ani pár dní nestačí na zvládnutí všech uměleckých zážitků, které toto romantické, divukrásné místo nabízí.

Přináším jen pár fotek a postřehů z letošní květnové návštěvy, abyste si mohli udělat alespoň letmý dojem o obsahu a výjimečnosti této unikátní akce. Je to skutečně fascinující a doslova nekončící výstava děl z ateliérů světových tvůrců a uměleckých skupin. Jak národní prezentace v parku Giardini v historických pavilonech jednotlivých zemí, tak velký kurátorský výběr uměleckých děl v hlavní výstavní budově (letos pod vedením brazilského umělce Adriana Pedrosy) a dále pak v rozlehlých halách bývalých doků Arsenale přináší nezapomenutelný mix fascinujících vjemů, výběr toho nejlepšího

ze současné světové tvorby. Tentokrát se tématem výběru stala migrace, přistěhovalectví, ale v širším pojmu i stavy odlišnosti a jinakosti v našich individuálních životech. Cizinci všude jako vnější i vnitřní pocitový vesmír, který tak mocně působí prakticky na každého jedince v dnešním nejednoduchém světě plném agresivity, nesnášenlivosti a zášti.

Vyzvedávat jednotlivá jména je v tomto případě nemožné. Je jich opravdu mnoho. Proto jen doporučení pro milovníky artových přehlídek, aby si Benátky, které žijí z uměleckých aktivit a jejich návštěvníků, nenechali ujít.

BIENNALE ARTE (Stranieri Ovunque/ Foreigners Everywhere), 20. 4. – 24. 11. 2024

Jan Šimurda



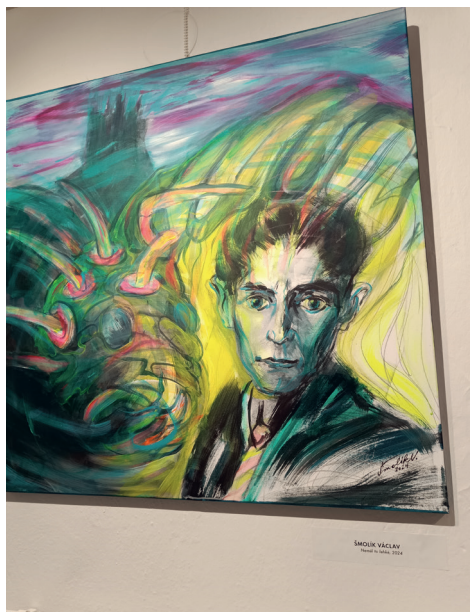
INSPIRACE KAFKOU

Letošní rok se v kultuře stává i vzpomínkovým rokem ke 100. výročí úmrtí Franze Kafky. Pražský německy píšící židovský spisovatel Franz Kafka, židovským jménem Anšel, zemřel v roce 1924 v pouhých čtyřiceti letech. Přesto jeho zásadní literární díla *Proces*, *Zámek* a *Amerika* jsou nejen stálým poučením, ale i inspirací v umění. Jeho povídka *Proměna* před časem ztvárnila baletní inscenace plzeňského divadla J. K. Tyla a nyní tento nelidský příběh převádí do činoherního představení pražské divadlo Rokoko. Ve veřejném prostoru připomínají autora pamětní desky a u pražského náměstí Franze Kafky je to realistická busta od sochaře Karla Hladíka. Památku Franze Kafky uctívají i monumentální současná díla. Tajemná bronzová socha Jaroslava Róny a kinetická elektronicky ovládaná socha Davida Černého. Souznění literatury a výtvarného umění dokládá i text Michala Lazorčíka s titulem *Zpodobnění románu Franze Kafky v českém výtvarném umění*.



Miroslava Nová - Pro Franze Kafku

K počtě významnému významnému spisovateli uspořádala výstavní projekt s názvem *Inspirace Kafkou* také Unie výtvarných umělců Plzeň. Vznikly dvě instalace, které návštěvníci mohou vidět do 3. 1. 2025 v prostoru plzeňské radnice a v Galerii výtvarných umělců Plzeň. V síni galerie představuje sedmáct výtvarníků dvacet pět děl vztahujících se svým pojmenováním k osobnosti a dílu magického spisovatele. Vystavující umělci se v realismu i abstrakci vyjadřují jak figurální, tak i nefigurální tvorbou. Obrazy s dominantou Kafka portrétu, ale i vznikajícím autorovým ohrožením uvádí Miloš Čech v námětu *Proměna*, Václav Šmolík v dramatickém titulu *Neměl to lehké* a u Jany Frolíkové v *Motivech* ze židovského hřbitova portrét zcela jistě tušíme. K figuře přechází Jiří Degl ve formátu *Jeho vášnivý čtenář*. U *Květy*



Václav Šmolík - Neměl to lehké

Monhartové výrazné figury, spojené s imperativním Kafkaovým portrétem, zcela ovládají dva velkoformátové dynamické diptychy *Franz Kafka I.* a *Franz Kafka II.* Abstrakcí a symbolem, které jsou zpodobnění osudu Franze Kafky velmi blízké, prezentují své představy Jiří Rataj dílem *Nepokojné sny Řehoře Samsy*, obrazem *Překročit stín Hoja-še Kamila*, tématem *Osudová bezmoc Alice Kopečková* a prací *Katastr(of)ální ouřad Jan Jelínek*. Zatímco díla častěji odkazují k románu *Proměna*, Jana Vacková pro koláž zvolila námět *Zámek* a Helena Vendová svým výtvarným přístupem pocituje *Mlčení*.



Květa Monhartová - Franz Kafka diptych II.

ARNETOVÁ ANNA
Srdce pro Kafku, 2021

Anna Arnetová - Srdce pro Kafku



Stanislav Bukovský - Pocta Franzi Kafkovi

I možná forma plakátu Pocta Franzi Kafkovi patří Stanislavu Bukovskému. V čisté kompozici literu „K“ obklopují symboly románů Kafkovy tvorby. Citlivou stavbou objektu z nehodivského vápence a dřeva hrušně se Darem pro Kafku připojuje sochařka Miroslava Nová a Labyrintem v kovu přispěl Václav Fiala. V díle Srdce pro Kafku se uměleckým přepisem Anny Arnetové stává výkřikem anatomická podoba srdce probodnutá šípy.

Tvorba Franze Kafky vede k zamyšlení, čím přesahoval svou dobu a proč nadále tajemně prochází i uměním generací.

Imaginaci obrazů propojila poezie malířky a básničky Květy Monhartové:

...Stál jsi jak prosebník u dveří?
Nechtěli, abys překročil práh?
Báli se o svou zalidněnost.
Nechtěli poslouchat tvůj hlas,
později snad ani jeho ozvěnu.
Potom se náhle otevřela nebesa...

Mgr. Bedřiška Terezie Brůhová
Franz Kafka, galerie Dominikánská

JAPONSKÝ KONCEPT KINCUGI ANEB CHYBAMI K LEPŠÍMU VÝSLEDKU

V Japonsku existuje technika zacelování prasklé keramiky pomocí laku smíchaného s práškovým zlatem. Označuje se jako kincugi a dnes se na ni pohlíží jako na životní styl.



Ilustrační foto

Výraz kincugi se dá přeložit jako „zlatý spoj“ či „náprava zlatem“. Lak uruši (ten se získává z mízy škumpy lakodárně) se smíchá s práškovým zlatem (někdy i stříbrem) a touto směsí se praskliny v keramice zalepí. Traduje se, že tato technika vznikla už v 15. století, když se osmému šógunovi z rodu Ašikaga, Jošimasovi, rozbila jeho oblíbená čínská čajová miska. Jošimasa prý poslal prasklou misku k opravě jejímu výrobcí do Číny, ale s výsledkem opravy vůbec nebyl spokojen. Svorky, jimiž byla miska „zalátána“, se mu ani trochu nelíbily a prasklina navíc zůstala propustná.

Po nevydařené opravě se zklamaný šógun obrátil na japonské řemeslníky, aby našli nějaký efektivnější způsob, jak misce navrátit její původní krásu i funkci. Ti pak v souladu s tehdy rozšířenou estetikou wabi-sabi, která hledá krásu v opotřebenosti, nedokonalos-

ti a neúplnosti, vytvořili metodu kincugi. Šlo o koncept, který se nesnažil poškození opravou zakrýt, ale naopak je vyzdvihl coby přednost.

Zlatá linka je vidět na první pohled, a přitom vůbec nepůsobí rušivě. Jako by vůbec nešlo o nedokonalost či dokonce o chybějící část, ale o obohacení. Oprava v duchu kincugi původní předmět vylepšuje a zhodnocuje. A určitě tu nejde o přidané zlato! Jako by nějakým „zaškrbnutím“ a následným odstraněním jeho důsledků nádoba získala ještě další, snad přímo „duchovní“ rozměr. Lze si to dobře představit na nádobí dovezeném původně z Číny či z Koreje, které díky „opravě“ technikou kincugi získalo japonský, tedy domácí punc.

Na koncept kincugi ovšem nemusíme pohlížet jen jako na mistrovský způsob opravování rozbité keramiky. Japonské tradiční principy se dnes šíří do světa i díky množství moderních interpretací a kincugi není výjimkou.



Ilustrační foto

Když se na tento způsob zacelování prasklin, viditelný na první pohled, podíváme v širších souvislostech, zjistíme, že v něm můžeme číst i skrytý návod, jak přistupovat k vlastnímu životu. I my totiž můžeme na své cestě životem zaškobrtnout – každý přece děláme chyby a žijeme ve světě, v němž zdaleka ne všechno můžeme sami ovlivnit. Takhle naše zaškobrtnutí či chyby představují praskliny na nádobě, které rozhodně není proč maskovat. Naopak, měli bychom je raději pojmenovat a připomínat si je. Umně provedené zlaté linky, díky nimž je opravená nádoba opět plně funkční, můžeme chápat jako cenné zkušenosti, které náš život určitě obohatí.

I když má kincugi blízko k umění nedokonalosti, nemusíme na ně pohlížet jenom jako na zviditelnění toho, co je nepodařené či neúplné. Ve skutečnosti nemusí jít pokaždé jen o to, že jsme něco ztratili a teď nám to chybí. Stejně dobře může jít i o vyrovnání se se změnou, o přijetí nevyhnutelného či o poznání toho, čemu bychom měli věnovat zvýšenou pozor-

nost. Na druhou stranu, v životě se nevyhneme ani nedokonalostem, ať už jde o náš vzhled, vlastnosti, schopnosti či cokoli jiného. Naučit se pojmenovat své nedostatky je základem k jejich přijetí či dokonce překonání.

Kincugi nám říká i to, že dřív, než se něčeho zbavíme, měli bychom se zamyslet nad tím, zda to přece jen ještě nemůže nějak posloužit – když ne nám, tak klidně někomu jinému. Zdroje nejsou nevyčerpatelné a je třeba k nim přistupovat s pokorou. A lidé jsou různí, takže co jeden považuje za nepotřebné, druhému se může hodit. Už to, že se naučíme takto uvažovat, nám může pomoci cítit se lépe a odpoutat se od materiálního světa. Přijmeme-li kincugi jako součást svého života, dokážeme navíc lépe respektovat ostatní lidi a oceňovat jejich skutečnou hodnotu.

O dalších japonských konceptech a možné inspiraci japonskou kulturou si přečtete v knize D. Vostré, A. Hanzlové a R. Honzáka *Hrom do palice aneb jak najít svůj život*, která vyšla v září v nakladatelství Universum.

Denisa Vostrá

UMĚLÁ INTELIGENCE HÝBE SVĚTEM: CO BY TOMU ŘEKL KAREL ČAPEK

Mnoho oborů si láme hlavu, jak to bude s jejich odborníky a pracovníky. Dříve roboti nahrazovali manuální těžkou práci. Sociologové tvrdili, že zaměstnanost se to nedotkne. Ještě ne tak dávno se otázky točily kolem úvah, nakolik se rozvoj AI bude týkat „jen“ rutinních administrativních činností. Odpovědi na otázku, jak se to dotkne rutinních zprávařů, bylo pokrčení ramen. Potom se na přetřes debat dostali titulkáři. V současných besedách můžeme slyšet, že kreativci mohou být v klidu. Přesto však neustále přibývá dotazů novinářů, tentokrát také kreativních publicistů, reportérů, fejetonistů, sloupkařů, esejistů, na budoucí zájem médií o jejich autentickou původní tvorbu. A přibývají dotazy i z uměleckých kruhů. Od tvořivých literárních autorů, textařů, fotografů a výtvarníků, kteří se obracejí na IT společnosti. Proč?



Ilustrační foto

Programy AI těchto společností, které byly vyvinuty, aby generovaly novinářské i literární texty či obrázky, jsou zcela novým fenoménem a přinášejí nové otázky i diskuse. Generují umělecká díla, texty i obrázky, aby se umělá inteligence mohla trénovat. IT inženýři neví, proč to autoři nechápu? Jde přece o inovace, do kterých trénink jazykových modelů spadá....

Ze sociologického a kulturního pohledu však nemůže jít o nějakou samoúčelnost, o trénink jen pro trénink. Má to svůj důvod. Internet zaplavují mezi jinými novinářskými a literárními produkty ty zcela umělé. A třeba i neověřené, tzv. fakes. A tady vzniká mnoho

otázek: Při ohromném a stále se zvyšujícím objemu informací si má uživatel informací všechno ověřovat? Nebo všemu důvěřovat? K tomu přistupuje další otázka, co s tím, když v médiích se díky „umělým“ informacím rozdíl mezi realitou a fikcí stírá? Lidé za chvíli nepochopí, co je realita a co fikce. Přejaté informace přetváří robot prý kreativně dle svého gusta? Je to ještě nějaká práce s faktografií? Novinařina? Literátství? A pokud jde o umělecká díla? Jde tu o „adaptaci“ či jakousi „imitaci“, když nejde o kopii a ani nemůže, dílo se řídí autorskými ochrannými prvky. Jde-li tedy o AI adaptaci autorských původních textů či výtvarných a hudebních děl, měl by zde jako jinde běžné při adaptacích původních předloh být uveden název původního díla a s ním i jméno jeho tvůrce, vždyť bez základní verze (v novinářství zdroj) by nemohla vzniknout ani verze z ní odvozená?

Jde tedy jen o pouhé trénování, když generování slouží k využití vygenerovaných slov a informací i slovních myšlenek a obrátů pro další účely? Jinak by se literární vědci nemohli, ve snaze uklidnit rozhořčené literární umělce, domnívat, že „AI produkuje jen průměrné texty.“ Tedy nejen generuje, ale i produkuje....

Co by na to řekl Karel Čapek? Proč právě on? Sám byl novinářem a literátem a spolu se svým bratrem vymysleli označení „robot“. Budeme preferovat skutečnou kvalitu a původnost umělecké tvorby, anebo pouhý bezbřehý konzum? A tím i povrchnost? Mnoho lidí nestačí už tryskovému sledu informací. Zatímco kyberprogram bleskovou rychlostí vytváří obrovské množství dalších verzí, ne tak kvalitní umělec. Jeho dílo nevzniká ze vzduchoprázdna a z vteřiny na vteřinu, „nešije horkou jehlou“. Chce-li se člověk stát dobrým umělcem, stojí ho to hodně úsilí i pile. Už od dětství se musí talentově rozvíjet za vydatné podpory rodičů i učitelů. Musí překonávat řadu překážek. Jeho tvorbu doprovázejí cenné životní zkušenosti, vzdělávání, neúnavné osobní studium, jeho osobitá obrazotvornost, nápaditost, mnoho času usilovného přemýšlení, kompoziční schopnost, stylistická vybroušenost a myšlenková originalita. A ničím nenahraditelná osobitá autentičnost. Těchto uměleckých deviz nenabyl během vteřiny. A tak ani jeho umění nevzniká ze dne na den,

během pár vteřin, ale dlouhé měsíce i roky, některé knihy vznikaly desetiletí! Ne každý autor měl štěstí, že mu jeho dílo přijali s otevřenou náručí hned v prvním nakladatelství. Musel dlouhé měsíce běhat od jednoho vydavatelství ke druhému. Přitom při zvyšující se konkurenci na trhu se snižuje pro autora možnost se prosadit.

Co na toto říkají literární kritici a recenzenti? Mohou porovnávat jablka s hruškami? Skutečné autory a roboty? Motivovat autory k dalším uměleckým metám? Jsou to neporovnatelné parametry, jaké mají umělecká tvorba na jedné straně a „umělá“ na straně druhé. Umělecká tvorba by neměla podléhat pouhé módě, nechce-li se stát slavnou jen na několik dní. Slovo „umění“ je odvozeno od slova „um“, „něco umět“, nikoliv „umělý“, a jde tu o hodnoty, nikoliv o pouhou slávu, ale spíš o společenské uznání a odkaz dalším generacím. Je pro ni alfou i omegou slovo „nadčasový“. Jen tak se může vytvářet to, co nazýváme kulturou.

Na Světě knihy 2024 v Praze se také hovořilo o umělé inteligenci. Zazněla zpráva Svazu českých knihkupců a nakladatelů o českém knižním trhu 2022/2023, dle které u nás vyšlo 14 500 knižních titulů s vročením 2022. Nulovou sazbou na knihy se Česká republika zařadila po bok vyspělých zemí, které zohledňují vysokou společenskou prospěšnost knih a čtenářství. Na Světě knihy ale bylo také poukázáno na toto: na jedné velké zahraniční online knižní platformě bylo v jednom okamžiku z TOP 100 nejprodávanějších knih v dané kategorii Best Sellers in Teen and Young Adult Contemporary Romance pouze 19 knih napsáno skutečným autorem (člověkem), ostatní byly uměle vygenerovány s použitím AI. To by mohlo odradit skutečné autory od vlastní původní tvorby a mohlo by to přinést užitek umělé tvorbě, nikoliv té společenské umělecké. Přitom AI bylo použito i při tvorbě „uživatelských“ recenzí takto prezentovaných knih. Ty dále a dále zvyšovaly mnohonásobně oproti těm ostatním neumělým marketingový dosah.

Tady se nabízí otázka. Co je ještě ryzí kultura s jejím původním hlubokým estetickým smyslem a nadčasovým společenským posláním? Může umělost a kvantita nahradit originalitu a kvalitu?

Daniela Hatinová

LÁSKA, PO TOM TOUŽÍ MLADÍ

Rozhovor s Lepou Brenou vedl Hasan Zahirović před jejím koncertem v pražské Lucerně, 6. října 2024 v Praze.



Foto: Klapper.cz

Lepa Brena (* 20. října 1960 Tuzla, Jugoslávie), vlastním jménem Fahreta Jahić Živojinović, rozená Jahić, byla zřejmě nejpopulárnější zpěvačkou bývalé Jugoslávie, zejména v 80. letech 20. století, kdy vystupovala se skupinou Slatki Greh. Celkem prodala přes 40 milionů desek. Kromě Jugoslávie byla velmi populární též v Rumunsku a Bulharsku. Žánrově spadá její tvorba do pop-folku či tzv. turbofolku, především vlivy tradičního bosenského žánru sevdalinka jsou patrné. Hrála i v několika filmech, zejména trilogie hudebních komedií Hajde da se volimo se stala populární. Lepa Brena byla tak populární, že po ní v 80. letech pojmenovávali v Jugoslávii obytné domy.



Foto: Klapper.cz

Paní Breno, je toto vaše první pracovní cesta do Prahy?

Myslím, že my dva jakožto rodáci z Brčka nemusíme lpět na formalitách a klidně si dnes můžeme během rozhovoru tykat. Nepotrpím si na oslovení paní. Ty žiješ v Praze, podle mě v jednom z nejhezčích měst Evropy, spoustu let a já mám tu čest tady pobývat už podruhé. Poprvé jsem zde byla v roce 1986 nebo 1987 [pozn. překladatele: správně asi 1991], kdy se [můj manžel] Boba [Slobodan] Živojinović účastnil tenisového turnaje. Tehdy jsem se do Prahy zamilovala. Když si o ní něco přečtete a připomenete si její historii, co všechno se v ní událo a vybudovalo a jak se to pak všechno udržovalo a opravovalo, jak si uchovala svébytný ráz, k tomu člověk nemůže zůstat netečný. Jediné, co k tomu můžu dodat, je, že děkuji za pozvání i možnost oživit si vzpomínky na Prahu a znovu si ji prohlédnout.

Doufám, že nebudeš zklamaná z účasti na koncertu, protože naše krajanská komunita je malá. Nevím přesně, zda v ní převažují starší nebo mladší generace Jugoslávců, ale na hudebních představeních je vidět plno mladých lidí, protože i oni rádi poslouchají Zdravka Čoliće, Gorana Bregoviće a konečně i tebe. Snad budeš s počtem návštěvníků spokojená.

Věřím, že přijdou hlavně lidé, kteří mají rádi hudbu, a to takovou, která spojuje, protože Bre-

gović a Čolić jsou naši přední, mužští umělci, pokud to tak můžu říct. Jejich zásluhou pokračuje tradice dobrých písniček a soudržnosti v našich balkánských krajích. A pak je tu moje maličkost, která urputně bojuje, aby se udržela na scéně a také si zachovala svou identitu coby zapřísáhlá Jugoslávka. Hned na úvod musím vysvětlit, že tento můj jugoslávský sentiment v sobě nemá nic politického, není to projev politického přesvědčení, je to pro mě jednoduše odraz jedné doby: mohli jsme volně cestovat s občanským průkazem, používali jsme podobná, třebaže odlišná nářečí, nekladl se důraz na to, kdo má koho rád, ale na vzájemnou toleranci.

Často zmiňuješ, že Jugoslávie byla do určité míry předchůdcem Evropské unie.

To chci právě říct. Zrovna v čase, kdy se náš stát rozpadal, v Evropě se formoval nový celek, který trvá dosud, a tím je Evropská unie. Vznikla na podobném půdorysu jako my. Mluvili jsme odlišně, ale moc dobře jsme si rozuměli. Samozřejmě tím narážím na naše nářečí. Používali jsme jednu měnu, byli jsme dobří sousedé, společně jsme se veselili a radovali, panovala mezi námi pozitivní nálada. Do Terstu jsme jezdili nakupovat džíny a kávu, cestovali jsme po světě a všude si nás vážili. Proto mě těší, že se náš jugoslávský prostor zase znovu spojuje a doufám, že lidé jednou pochopí, že právě Jugoslávie byla předchůdcem Evropské unie.

Nás osobně spojují babičky a vesnička Vučkovci.

To ano.

Tvá babička se jmenovala Hurija, stejně jako má maminka. Není vyloučeno, že má babička Ajka z Vučkovců dala své dceři jméno Hurija právě po ní.

Možné to je.

Všichni mi říkají, že se rád toulám a vyhledávám společnost jako babička Ajka.

O tobě se zase povídá, že zpíváš tak dobře jako babička Hurija.

Taky se často toulám. Pěvecký talent jsem zdědila po své nebožce babičce. Ona je skutečně z vesničky Vučkovci. Můj dědeček Omerica měl pro ni a její zálibu velké pochopení. Představ si, že už v té době jí koupil gramofon a harmoniku, na kterou se sama naučila hrát. Ona pak zpívala a hrála na různých zábavách, sedáncích s přá-

teli, které pořádal dědeček u příležitosti oslav všemožných státních a náboženských svátků. Žili jsme v mnohonáboženské a mnohonárodnostní společnosti, a tak se v dědečkově domě během svátků scházeli lidé různého přesvědčení, stejně jako se dnes scházejí v mém domě.

Často v rozhovorech zmiňuješ rodinu. Poukazuješ na její význam při výchově a nutnost solidarity mezi jejími členy. Stojíš za zmínku, že tví rodiče přitom nebyli nijak majetní. Snad právě proto lpíš na rodině a vyzdvihuješ její roli při tvém dospívání a zrání.

Ano, pořád.

Jak se na rodinu díváš dnes jakožto matka a babička, žena vůbec?

Víš, rodina je základní jednotkou každé společnosti. A rodina formuje každý svůj přírůstek. Byla jsem v pořadí třetí dítě. Dost mě rozmazlovali. U prvního dítěte rodiče nastavují pravidla výchovy, u druhého je trochu rozvolní a u třetího je odsunou stranou. My dvě sestry a s námi i bratr jsme byli vychováni v patriarchální rodině, v níž ale bylo dovoleno vše, co je morálně a eticky správné. Morálně a eticky správné se přitom nijak nelišilo podle toho, zda vyrůstáš v majetné nebo chudé, dělnické rodině. Ty postuláty, principy a zásady správného jednání, které si osvojiš v rodině, s tebou zůstanou po celý život. Například kostýmy, které jsem nosila v začátcích kariéry, ty mi vždycky schvalovala maminka. Koneckonců všechny kostýmy od začátku 80. do začátku 90. let mi i sama šila. Navrhovaly jsme je společně.

To znamená, že i ten kostým v národním kole Eurovize [roku 1983]?

I ten na Eurovizi. To byla píseň *Sitnije, Cile, sitnije* [Kmitej, Cile, kmitej]. A pak ty všemožné šortky, minisukně... všechno, do čeho jsem se oblékala. Ono se lehký řekne, že rodiče něco schválili, postaru řečeno posvětili. Jednou mi maminka jasně vysvětlila, a já s tím souzním, že míru přitažlivosti ženy neurčuje délka jejich odhalených stehien. Přitažlivost je závislá na jejím výrazu, celkové osobnosti. Domnívám se, přesněji vím, že jsem chodila po úzké hraně, ale vždy jsem stála jen o lechtivou erotiku, o něco, co je přijatelné i pro starší generace, pro celou rodinu, aby to nikoho nepopuzovalo. Myslím, že v tom je mé kouzlo, jádro úspěchu.

Nepřekročit hranici.

Nikdy jsem tu hranici nepřekročila. Našla jsem si cestu do jejich srdcí a domovů. Takřikajíc jsem se stala členem jejich rodin, který nikoho nepopuzuje, ani babičku a dědečka, ani tatínka a maminku, a děti si ho oblíbily.

Dovolíš si někdy popustit otěže?

Profese, které se věnuji, a i sám způsob mé práce to vyžaduje. Nejsem žádný perfekcionista, mám jen bohaté zkušenosti. Stěží by se našel pořadatel, režisér nebo scénárista, který by měl tolik zkušeností jako já. Víím, co a jak si posluchači žádají a jakou formou se jim to má předvést. Můj kumšt spočívá v tom, že mi publikum věří, protože láska je věčná, jen dokud trvá. Důvěra publika se těžko získává a je třeba ji nepřetržitě opečovávat. Pro mě je to postulat, který je velmi podstatný. Domnívám se, že má generace umělců, například Čolíc, Gregović, Bešlić a mnozí další vynikající zpěváci...

Stálice...

Ano, jsou to stálice, protože publiku otevírají své srdce i duši a ono jim oplácí důvěrou. Mozart kdysi dávno pronesl, že není chybou stisknout nepatřičnou klávesu na klavíru, chybou je hrát bez duše, srdce, emoce. A to je svatá pravda.

Stejně jde říct i o tobě. Často mi přijde na mysl, kde bereš tolik energie na všechna ta početná vystoupení a rozhovory, doslova ji cítím z každého tvého vydaného tónu.

To je zkrátka můj život. Když jsi hodně mladý, snažíš se najít nejlepší cestu k úspěšné kariéře a zároveň nad ní neztratit kontrolu. Vybavuje se mi období kolem přelomu 80. a 90. let v Jugoslávii. Koneckonců i jinde to nebylo jiné. Když se objeví nějaký člověk, který je chytrý, inteligentní a velmi talentovaný, vždy se najde někdo, kdo ho chce vzít pod svá křídla. Chce mu radit a současně z toho něco i vytěžit pro sebe, využít jeho kariéru a získat kontrolu nad ním a jeho penězi. Takových případů je všude po světě spousta, zejména se to týká žen.

Jak se ti podařilo v takovém prostředí obstát? Vždyť příprava na vystoupení i vystoupení samo vyžaduje mnoho energie a času, do toho ještě kostýmy a líčení. Jak ještě uhlídat, co dělá management? To je nápor.



Lepa Brena a Hasan Zahirović

Dohlížím na to všechno, protože jsem k tomu byla vedená. Hodně jsem se naučila od maminky, která mi leccos objasnila, jak to chodí. Mým největším životním rádcem byla maminka Ifeta a pak ještě zesnulý Raka [Radoslav] Đokić. To byl člověk, který formoval moji kariéru, dával jí nové impulzy a nasměroval ji na správnou cestu. Naštěstí i on mě opustil velmi brzy, ale ještě mě stačil zasvětit do světa showbizny. Pak jsem se rozhodla, že všechno budu držet ve svých rukou. Vím, že když trochu polevím, všechno, na čem jsem s námahou pracovala, se rozpadne. Přejde nějaká jiná zpěvačka a bude vymalováno!

Nemůžu nezpomenout tvé střevíce v páté třídě základní školy. Tehdy jsi měla první vystoupení před spolužáky a pak jsi při čtení z povinné četby co chvíli hleděla na své nové střevíce, ze kterých jsi měla ohromnou radost. Dokážeš se dnes radovat jako onehdy?

Uznávám, že to byly střevíce, ze kterých jsem v životě měla největší radost. Rodiče si totiž nemohli dovolit kupovat nám boty každý rok. Tehdy jsem dlouho nosila jedny staré střevíce a jednoho večera jsem tatínkovi s brekem sdělila, že jsem nejlepší žákyně ve třídě, k čemuž mě přirozeně vedl, a proto si zasloužím nové. Nevím, jak jsme na tom tehdy byli finančně, ale hned druhý den mě tatínek vzal do obchodu a řekl mi, abych si nějaké vybrala, že klidně budeme o hladu, jen abych byla spokojená. Dostala jsem nové střevíce a večer, když jsem ulehala, jsem

jsi do postele kromě pyžama vzala i je. Chvilku jsem se učila a chvilku jsem hleděla na ty nové střevíce. To byly přívaly štěstí. Když si na to teď vzpomenu, musím upřímně přiznat, že na světě není žádná hmotná věc, která by mě dokázala víc potěšit. V tomto věku, po tolika letech života a práce vím, že nejlepší věci jsou ty, které se nedají koupit, a to je štěstí, spokojenost a pevné zdraví. Nezapomněla jsem na něco?

Krásně řečeno.

A láska, aby byl výčet kompletní. Po tom touží mladí.

Hasan Zahirović

MARIE ROTTROVÁ ZNÁ RECEPT NA ÚSPĚCH: SKVĚLÉ LIDI A VELKÝ SONG

V populární hudbě se kolem nás denně točí stále spousta zajímavých akcí. Všechny lze stěží odglosovat. Některé ale nejde opravdu přehlédnout: Česká Lady soul dostala od prezidenta medaili za zásluhy o naši populární hudbu a my se s gratulací připojujeme. Marie Rottrová připravila pro všechny své fanoušky na 22. prosinec bohatý a pestrý koncert v O2 aréně.



Když se řekne slovo „stálice“ v populární hudbě, představíme si často právě Marii Rottrovou. Jak to jen dokázala, podíváme se. Zpěvačka s duší romantickou ve svých rozhovorech s novináři říká: Měla jsem štěstí na skvělé lidi kolem sebe.... To bylo vždy jejím krédem, mottem, motivací a tažným lanem. Velkou roli v její hudební kariéře sehráli textaři, kteří pro ni, jak také v rozhovorech říká, hledali „velký song“. Kdo že to byli? Jaroslav Wykrent, Jiřina Fikejzová, Pavel Vrba, Vladimír Čort.... Tihle lidé jí dokázali jako mistři krejčí ušít text „přimo na tělo i duši“.

Novináři se častokrát ptali: „Proč stále odoláváte životu v Praze?“ Česká Lady soul zůstávala věrná Ostravě. Tady se v nedalekém Hrušově narodila do hudební rodiny. Vladimír Rott byl hudebním skladatelem, varhaníkem a sbormistrem, paní Rottrová zpěvačkou. První manžel Vlastimil Kučaj, pilot, byl rovněž hudebníkem a také jejich děti, synové Vít a Martin, pokračují v šlépějích svých talentovaných rodičů. I když

Marie Rottrová bydlela a zpívala v Ostravě, jako malé dítě jezdila nezdědkou do Prahy, kde jí teta, jak zpěvačka ráda vypráví, přehrávala na gramofonu slavné opery. Pamatuje si, jak si s nadšením prozpěvovala s Emou Destinovou a hrála přitom na klavír. To její tetě tenkrát

stačilo k prvnímu postřehu, že Maruška jednou bude zpěvačkou, možná tou operní. A tipla to dobře, jen s jedním „malým“ rozdílem: stala se velkou hvězdou ve světě taneční a populární hudby.

Cesta k životnímu úspěchu v té době ale byla pro talentovanou zpěvačku obtížná, mohla z ní být právnička, ale existoval bodový systém. Nevzali ji, neměla dělnický profil. Nabídla se jí však alespoň zajímavá možnost jít pracovat do ostravské spořitelny, nabídku přijala. Tady byla mezi lidmi, což se jí líbilo, navíc se mohla věnovat aktivně zájmové umělecké činnosti, což spořitelna sama vždy vřele podporovala, sport a hlavně kulturní život. Zpěvačku to inspirovalo a začala zpívat s rockovými kapelami Samuels a Majestic. Tady se potkali s manželem, hudebníkem Vlastimilem Kučajem. Ten úplně největší hvězdný rozjezd odstartoval však 2. československý beatový festival 1969 v Praze. Marie Rottrová se publiku v Lucerně představila spolu se zpěvákem Petrem Němcem jako skvělá beatová a soulová zpěvačka nové ostravské kapely Flamingo. Novináři nešetřili chválou. Líbil se jim „vybroušený styl, vytríbený vkus a elegantní temperament“. Od té doby začali recenzenti i příznivci talentované zpěvačce říkat Lady soul...

Tvůrčí umělecké zázemí jí vytvářeli skvělí hudebníci: kapelníci Richard Kovalčík a Vladimír Figar. Také zpěvák Petr Němec. A samosebou manžel Vlastimil Kučaj, který pro ni skládal hudbu, a to i poté, co se jako manžel rozešli. Jakmile tenkrát Marie Rottrová přešla z Majesticu do Flaminga, odstartovala ryze profesionální dráhu. Na rozhlasových vlnách na sebe mohla upozornit pěknou písní Kůň bílý. A měla opravdu štěstí, protože skupina Flamingo tvořila muzikantský základ ostravského rozhlasového orchestru. To byla víc než skvělá příležitost dostat se blíž k rozhlasovým posluchačům i nahrávání gramofonových desek. Oblibu si v osmdesátých letech získala také svým seriálovým televizním pořadem Divadélko pod věží (pořad byl vysílán od roku 1981). Představila se zde tentokrát nejen jako zpěvačka, ale současně i jako úspěšná skladatelka a moderátorka. Jakožto zpěvačka, klavíristka, skladatelka a moderátorka se stala vzhledem ostatním mladým umělcům pro své vzorné multiinterpretační kvality. Textaři se mohli přetřhnout a psali pro ni texty hluboké, romantické, opravdové. Jaro-

slav Wykrent pro ni napsal songy Lásko a Řeka lásky, Jiřina Fikejzová Hvězda Supernova, Ten vůz už jel, To mám tak ráda, Jarek Nohavica písně Lásko voníš deštěm, Muž č. 1, Vladimír Čort text písně Tobogán.

A byl to skutečně „tobogán“. V devadesátkách přišla nabídka, tentokrát z jiného než hudebního soudku. Odjet do Stuttgartu: „Znovu se vdát a paní domu se stát.“ Jak se to rýmuje. Za československého podnikatele v oboru hudebnin a hudebních nástrojů Jiřího Burgesteina se Lady soul vdala v roce 1987. Tehdy, jak říká, v klidu domácnosti si v představách a vzpomínkách promítala skoro den co den svoji předešlou „workoholickou tryskovou kariéru“, jak na tu dobu vzpomíná v rozhovorech s novináři. A zamyslí se.... Ptala se sama sebe, zda se věnovala kromě hudby dost i svým dětem. Tohle je odvěké „velké dilema“ slavných žen, a nejen zpěvaček. Ve svých písních i pořadech o tom zpívá, že „láska ženy má mnoho podob“. Dnes Marie Rottrová, velká hvězda a stále naša populární hudby, bydlí kousek od Prahy, ani v Ostravě, ani v Praze, řekla by možná s trochou nadsázky pohádková chytrá horákyně. V roce 2004 se potkali s podnikatelem Milanem Říhou. Seznámila je textařka Jiřina Fikejzová. Zjistila, že oba jsou romantickými i rodinnými povahami...

Nahrávka Tisíc tváří lásky v roce 2008 zabojovala, získala platinovou trofej. V roce 2010 byla česká Lady soul uvedena do Síně slávy Akademie populární hudby. V roce 2011 podnikla turné Vše nejlepší Tour. V patnácti městech ve velkých halách ji nekonečně dlouho lidé tleskali vestoje. V roce 2013 zvítězila při hlasování v anketě Královna popu na serveru iDNES.CZ a v roce 2018 vydala album Lady soul se songy z let 1969-1995. Za českou popovou královnu ji považuje mnoho pěveckých kolegyně. Na stránkách Fan klubu Marie Rottrové najdete informaci, že jednu z nejexkluzivnějších fotografií Lady soul s jejím nejkrásnějším úsměvem i podpisem můžete získat právě díky fanklubu. Za vše hovoří i tento úryvek: „Milí přátelé, protože se množí dotazy ohledně možnosti stát se členem fanklubu Marie Rottrové, rozhodli jsme se založit občanské sdružení....“ Jak příznačné pro příběh hvězdy, která tak ráda zpívá o lásce, přátelství a o hvězdách a která má kolem sebe ráda, jak se svým osobitým hřejivým a romantickým úsměvem říká, „úžasné lidi“.

Daniela Hatinová

DEBUTOVÉ ALBUM 'O SOLE MIO DANIELA MATOUŠKA

Natáčení italských populárních melodií je pro mladé tenory ustálenou tradicí, kdy všichni velcí tenoři tento rituál jaksi dodržují a předávají si tradici po generace. Daniel Matoušek však není pouze mladým pěvcem, na tomto unikátním albu se představuje i jako nadaný skladatel a aranžér písní.



Foto: Radioservis, J. Hampel

Cesta k hudbě

Daniel Matoušek již jako dvouletý poslouchal u prarodičů nahrávky Tří tenorů a dalších zpěváků, na této hudbě doslova vyrostl. Když se začal aktivně věnovat hudbě kolem svých 12 let, často se k písňím a tenorům, které poslouchal v dětství, vracel. Itálie, kolébka těchto písní, je jeho druhým domovem, sám se naučil italsky.

Jak vznikl nápad na natočení písní

Vzniklo to v době covidu. Matouška oslovila Komorní filharmonie Pardubice, aby připravil a zrealizoval program na jejich silvestrovský koncert. Měl volnou ruku, a protože byl silvestr, nechtěl zpívat volnou operní árie. Tak si vymyslel neapolské písně, které – ačkoliv jsou technicky náročné – se svou odlehčeností dost blíží populární hudbě. Byl to tenkrát trochu risk,

Písně, které tak důvěrně známe třeba z nahrávek Luciana Pavarottiho, José Carrerase a Plácida Dominga (známých jako Tři tenoři), ale i v podání populárních interpretů, jako byl Elvis Presley, který v anglické úpravě nazpíval píseň 'O sole mio. Album v pojetí Daniela Matouška a orchestrálního doprovodu SOČRu pod taktovkou Jana Kučery vyznívá důvěrně, jako by to byla jeho niterná osobní zpověď.

protože šlo o zpěvákův první velký sólový recitál, a to ještě s takto netradičním programem. Ale mělo to obrovský úspěch a dirigent Kučera o pauze řekl: „*To bychom měli natočit.*“ A tak to dali dohromady.

Aranžmá

Písně slycháme v různých aranžmá. Každý zpěvák si to udělá po svém. Existují i originální nahrávky, které respektují autografy skladatelů. Ty jsou však psány pouze pro klavírní doprovod (*musica da camera*). Stali se z nich téměř lidové písně, na CD je jediná opravdu lidová píseň **Santa Lucia**. Matoušek studoval původní skladbu a dirigování, až potom se věnoval tenorovému zpěvu. Díky svým zkušenostem se skladbou se rozhodl upravit písně pro orchestr sám. Některé skladby jsou upraveny pro menší komorní a jiné pro velké orchestrální obsazení. V symfonickém podání napsal píseň **Caruso**, připsal k ní *intermezza*. Píseň Caruso napsal v roce 1986 italský skladatel a zpěvák Lucio Dalla. Skladatel napsal píseň v Positánu, ve stejném domě, kde se Enrico Caruso narodil. Píseň je věnovaná jednomu z nejslavnějších světových tenoristů všech dob, Enricovi Carusovi. Píseň, která romanticky popisuje poslední dny života Enrica Carusa v Sorrentu a v Neapoli, s úspěchem do svých repertoárů zařadil mj. Luciano Pavarotti. Píseň *Chitarra romana* je upravena pro hlas a kytaru. V písni *Santa Lucia Luntana* zaznívají kromě zpěvu pouze smyčce a harfa.

Příprava na natáčení

Několik týdnů před natáčením zpěvák odjel na italský venkov nedaleko Cremony za klavíristou Eliem Scaravellou, který spolupracoval 30 let s Carlem Bergonzim a doprovázel i Luciano Pavarottiho. Týden spolu pracovali na provedení písni.

Na přípravě alba zpěvák pracoval 2,5 roku.

O Sole Mio

je známá neapolská píseň, kterou roku 1898 složil italský skladatel Eduardo di Capua (1865–1917) na slova básníka Giovanniho Capurri (1859–1920).

Text písně je napsán v neapolštině, kde „o“ znamená určitý člen, takže se skutečně jmenuje *Moje slunce* (a ne *Ó moje slunce*). Di Capua ji napsal při svém pobytu v Oděse a prý k ní byl inspi-

rován nádherným východem slunce nad Černým mořem. Zpívá se v ní o tom, že slunce je nádherné, ale že zpěvák zná ještě jedno mnohem krásnější slunce, své slunce, a to je ve tváři jeho milé. Píseň se brzy rozšířila do celého světa a mnohdy je omylem považována za lidovou. Proslavil ji zejména Enrico Caruso a dodnes patří do repertoáru proslulých tenorů (např. Benjamino Gigli, Mario Lanza, Giuseppe Di Stefano, Peter Dvorský, Luciano Pavarotti, Andrea Bocelli a další). Velký úspěch s její moderní úpravou (s anglickým textem *It's Now or Never*) měl Elvis Presley.

Na albu plném italských a neapolských písní v Danielově podání se podílel pedagog a skvělý klavírista BcA. Ahmad Jafar Hedar. Za doprovodu Symfonického orchestru Českého rozhlasu a pod taktovkou dirigenta Jana Kučery tak vzniklo unikátní dílo a splnil se dlouholetý Danielův sen. Samotnému vydání předcházela křestní alba, který se uskutečnil v prostorách Národního divadla. Kmotry tohoto debutového Danielova počínu byli operní pěvkyně Kateřina Kněžíková, hudební skladatel, textař, pianista a producent Ondřej Gregor Brzobohatý. Křtu se zúčastnila také ředitelka konzervatoře Mgr. Stanislava Lustyková, DiS. MBA.

Album italských a neapolských písní

Daniel Matoušek | tenor

Jan Kučera | dirigent

Ahmad Jafar Hedar | piano/zpěv

Barbora Kubíková | kytara

Symfonický orchestr Českého rozhlasu

Obsah CD

1. Ruggiero Leoncavallo: *Mattinata*
2. Vincenzo Bellini: *Crescendo: Rondine al nido*
3. Lucio Dalla: *Caruso*
4. Giovanni d'Anzi: *Voglio vivere così*
5. Stanislao Gastaldon: *Musica Proibita*
6. Neapolitana: *Santa Lucia*
7. Salvatore Cardillo: *Core'ngrato*
8. Enrico di Capua: *'O sole mio*
9. Gioachino Rossini: *La Danza*
10. Francesco Paolo Tosti: *Ideale*
11. Ernesto de Curtis: *Non Ti scordar di me*
12. Eldo di Lazzaro: *Chitarra romana*
13. Ermes Alessandro Mario: *Santa Lucia Luntana*
14. Francesco Paolo Tosti: *'A vucchella*
15. Francesco Paolo Tosti: *Marechiaro*
16. Ernesto de Curtis: *Torna a Surriento*



Foto: Radioservis, J. Hampel

Daniel Matoušek pochází z Ústí nad Labem. Na pěvecké technice v začátcích spolupracoval s Janem Vacíkem, Antoniem Carangelem, Evou Randovou a Jarmilou Chaloupkovou.

V současnosti je pod vedením Kateřiny Kněžíkové a Adama Plachetky.

V roce 2014 vystoupil poprvé v Národním divadle Praha v Příhodách lišky Bystroušky a od sezóny 2022/23 je zde stálým členem Opery.

V Národním divadle a na jeho všech třech scénách: Národní divadlo, Státní opera a Stavovské divadlo, debutuje v sezóně 2024/25 jako Nemorino v Nápoji lásky, Don Ottavio v Donu Giovannim a v premiéře Pucciniho Manon Lescaut. Dále účinkuje ve významných rolích tenorového repertoáru, jako jsou Rinuccio, Tamino, Tybalt (Gounod), Dallandův Kormidelník, Beppe (Komedianti) a další.

V průběhu své profesionální činnosti postupně hostoval na všech českých operních scénách. V dnešní době hostuje hlavně v Národním divadle Brno v rolích Mazal/Blankytný/Petřík (premiéra 2024 – Robert Carsen), Ferrando, Tamino, Nemorino, Fenton (derniéra jaro 2024) a v připravovaném debutu Pucciniho Rodolfa.



Foto: Radioservis, J. Hampel



Vedle české operní scény hostoval v několika německých a italských open air festivalech (např. Opera Classica Europa) a také ve Slovenském národním divadle v Bratislavě (Maria Stuarda, Perské noci) a Národním divadle Košice (Kouzelná flétna).

Zúčastnil se festivalu iSING v Číně v roce 2019, kam byl vybrán z 2500 zpěváků z celého světa. Účastnil se natáčení hollywoodské produkce připravovaného filmu – The Crow v režii Ruperta Sandersa (premiéra srpen 2024).

Spolupracuje s předními orchestrálními tělesy a představil se v rámci hudebních festivalů, jako například Festival Český Krumlov, Smetanova Litomyšl, Janáček festival Brno, Špilberk festival, Wiesbaden Opera Europa Festival (DE), Cornuda Belcanto festival (IT) a další.

CD si můžete objednat v zásilkovém obchodě: www.radioteka.cz

Jaromír Hampel

OBNOVENÁ PREMIÉRA KAREL ČAPEK: JAK SE DĚLÁ DIVADLO

Do Kolowratského paláce se po několika letech vrací úspěšná inscenace *Jak se dělá divadlo*, kterou na motivy Čapkovy textu napsali Daniel Svoboda a Joanna Gerigk. V mírně pozměněném obsazení ji spolek ArtWay uvedl poprvé v pondělí 30. září od 19:30 h.

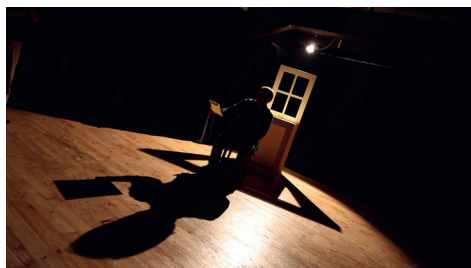


Foto: Artsway

„Panebože, kdyby dramaturg mohl vědět, bude-li mít kus úspěch! Kdyby ředitel mohl předvídat, udělá-li kasu! Kdyby herec měl předem nějaké znamení, že to vyhraje! – pak, ano, pak by se divadlo dalo dělat stejně klidně a počestně jako truhlářství nebo výroba mýdla.“

Slova Karla Čapka, která platí i dnes. Tajemnost vzniku divadelního představení, ta tvůrčí muka při psaní scénáře, zkoušení plné zmatků, emocí a nedorozumění a nakonec premiéra, děkovačka a ovace – a do poslední chvíle neurčitost úspěchu, nebo neúspěchu? Divák je samozřejmě zván na výslednou inscenaci, ale možnost pohlédnout za kulisy – i to může být zážitek. A přesně tento zážitek čtenáři skvěle zprostředkoval Karel Čapek a divákovi nyní i herci souboru ArtWay.

Jeden z autorů dramaturgie i představitel postavy Autora, Daniel Svoboda, ke vzniku textu řekl: *„Čist Čapkův text a hrát si s ním, připravit jej pro jeviště, to byla opravdu jedna velká radost, a to mohu říct i o zkoušení celé inscenace. Opravdu platí, že Čapkův fejeton je stále aktuální a divadelní svět je stále stejný. Snažili jsme se propojit autorův text se současným viděním divadelního světa a zároveň jsme chtěli maximálně zachovat poetiku Karla Čapka. Pevně věřím, že se to povedlo a jsme moc rádi, že můžeme opět divákům předvést s humorem a vtipem celé to tajemné zákulisní dění. Chceme diváka jak pobavit, tak i trochu provést zkušební procesem – aneb, co vše se stane, než se zvedne opona a zazní první věta představení.“*



Karel Čapek byl muž mnoha profesí a dovedností, v nichž opravdu vynikal, a navíc je uměl i skvěle popsat a vtipně reflektovat jejich zásludnosti, zvláštnosti i problémy. Ve dvacátých letech minulého století objevoval Karel Čapek divadlo jako dramatik i jako režisér.

Úskalí inscenování autorské hry na jevišti, vztah režiséra, autora a herců i atmosféru zkoušek a premiéry popsal v neobyčejně přesném pojednání s názvem *Jak vzniká divadelní hra a průvodce po zákulisí* (1925), které vyšlo později s dalšími texty *Jak se dělají noviny* a *Jak se dělá film* v knížce *Jak se co dělá* (1938). Jestliže si pozorně přečteme texty týkající se filmu a novinářské práce, zjistíme, jak mnoho věci moderní technika změnila, na rozdíl od divadla – kdy naopak mnohé, anebo vlastně skoro vše zůstalo stejné.

„Divadlo je umění tak jako válečnictví a hazard tak jako hra v ruletě; nikdy se neví předem, jak to dopadne. Nejen o premiéře, ale i každého večera je čirým divem, že se vůbec hraje, a když už se hraje, že se dohraje až do konce; divadelní hra nevzniká uskutečňováním nějakého plánu, nýbrž ustavičným překonáváním nesčíslných a nečekaných překážek.“ Tolik Karel Čapek!

Úprava: Joanna Gerigk a Daniel Svoboda, režie: Joanna Gerigk, scéna a kostýmy: Jan Polívka, hudba: Sebastian Ľadyžyňski

Hrají: Daniel Svoboda/ Pavel Chalupa, Pavel Kryl, Kateřina Březinová, Karolína Růžičková/ Adriana Navrátilova, Karel Hartl/ Ondřej Kalina

Obnovená premiéra 30. září 2024

První reprízy 6. listopadu a 2. prosince

www.divadlo-kolowrat.cz

ČINOHERNÍ KLUB OSLAVIL 60. SEZÓNU ČTYŘMI PREMIÉRAMI

V září zahájil Činoherní klub novou sezónu nadčasovou hrou Nikolaje Vasiljeviče Gogola *Hráči*. V režii Lukáše Brutovského se v hlavních rolích představili Ondřej Rychlý, Jan Hájek, Martin Finger a Vasil Fridrich. Další inscenace jubilejní sezóny režirovali Tomáš Dianiška, Jiří Havelka a Ondřej Sokol.



Foto: Činoherní klub



Hráči. Foto: Činoherní klub

Hráči v roce 1982 v překladu Leoše Suchařípy nastudoval zakladatel Činoherního klubu, režisér Ladislav Smoček, s herci jako Josef Abrhám, Jiří Kodet, Petr Nárožný a Jiří Zahajský. *Hráči* byli jedním z nejúspěšnějších kusů – uváděli se deset let a dočkali se 223 repríz. „V jubilejní šedesáté sezóně jsme navázali na odkaz zakladatelů Ladislava Smočka, Jaroslava Vostrého a hereckých i režisérských osobností, které vdechly život činoherní scéně Ve Smečkách, a snažili jsme se jej dále rozvíjet. Těší mě, že jsme v „šedesátce“ v Činoherním klubu přivítali tři výrazné režisérské osobnosti – Lukáše Brutovského, To-

máše Dianiška a Jiřího Havelku, které doplnil Ondřej Sokol jako naše kmenová stálice. Mám velkou radost, že i po šedesáti letech si Činoherní klub udržel punc Klubu Hráčů,“ vysvětlil ředitel Činoherního klubu Tomáš Suchánek.

V prosinci uvedl režisér Tomáš Dianiška hru s pracovním názvem *První dámy*, v níž se v hlavních rolích objevily herečky Lucie Žáčková, Markéta Stehlíková, Sandra Černodrinská a Romana Widenková. Inscenace nabídla setkání s Hanou Benešovou, Martou Gottwaldovou, Vierou Husákovou a Olgou Havlovou.

Na konci února měla v Činoherním klubu premiéru moderní adaptace Ibsenovy *Hedy Gablerové* v režii Jiřího Havelky. Text autorky Niny Segal se v původní verzi uvádí jako *Shooting Heda Gabler* a hlavní roli ztvárnila Marta Dancingerová.

V červnu sezónu zakončila inscenace hry Thomase Vinterberga a Morgense Rukova s názvem *Komuna* v režii Ondřeje Sokola.



Mandragora. Foto: Činoherní klub



Tři v tom. Foto: Činoherní klub

Kromě klasických premiér se diváci mohli těšit také na další akce a eventy. V září proběhlo v Činoherní kavárně scénické čtení španělské hry *FitzRoy* od Jordiho Galcerána ve spolupráci s Institutem Cervantes. V režii Viktorie Čermákové četly Marta Dancingerová, Markéta Stehlíková, Romana Widenková a Lada Jelínková. Divadlo se také zúčastnilo akce *Zažít Smečky jinak*, v rámci které 21. září proběhl v Činoherní kavárně tradiční bazárek a koncert.

V dalších měsících navázala scénická čtení textů napsaných přímo pro Činoherní klub či z autorské tvorby domácího souboru. Uskutečnily se také projekce her, které výrazně rezonovaly během šedesáti let existence Činoherního klubu a byly zaznamenány na filmový materiál (*Hráči*, Smočkova *Heda Gablerová* a Sokolův *Pan Polštář*). Projekce doplnili speciální hosté a diskuze.

Nechyběla řada koncertů osobností spojených s divadlem, podcastová série, která z různých úhlů mapovala šedesátileté výročí divadla, a v listopadu v rámci Týdne svobody odstartovala první talk show Vasilu Fridricha. 17. listopad byl věnován speciální oslavě Sametové revoluce, která ve spolupráci s Knihovnou Václava

Havla obsáhla i křest knihy a vyvrcholila koncertem herečky Báry Hrzánové. 19. listopadu poté navázalo natáčení *90' ČT24*, věnované výročí založení Občanského fóra, které proběhlo před 35 lety v Činoherním klubu.

„Nejen dramaturgie samotná a výběr režiséřských osobností, ale i další doprovodné akce v 60. sezóně odrážely tendence dbát tradic a jména Činoherního klubu, a přitom být divadlem současným. Úkol to není lehký. Jubilejní sezóna v sobě měla v nahuštěné podobě vše, co dlouhodobě chceme obsáhnout. V dramaturgii autorské texty psané přímo pro nás, nové hry v českých premiérách i klasická dramata v současném kabátě. Herci a herečky, kteří spolu dříve nepracovali (nebo jen ojediněle), se na jevišti potkávali o něco víc, a to je pro souhru souboru a nalezení vlastního rukopisu podstatné,“ vysvětlil umělecký šéf Činoheráku Martin Finger. „Všichni, kdo v Činoherním klubu pracují, museli v této významné sezóně zařadit ještě vyšší rychlostní stupeň, před námi byl perný divadelní rok. Činoherák měl od září pozměněný vizuál a některé prostory divadla prošly menší rekonstrukcí. Pevně věřím, že náš bohatý program i změny diváci ocenili,“ dodal umělecký šéf.

Jaromír Hampel



Zločin a trest. Foto: Činoherní klub



ZÁVEREČNÉ ČÍSLO ČASOPISU CESTY A KŘÍŽOVATKY

Po novembri 1989 sa z rôznych spoločenských organizácií čo najskôr transformoval Svaz českých novinárov. Zmenil sa na Syndikát českých novinárov, vystúpil z diskreditovanej Medzinárodnej organizácie novinárov a celkom vymenil vedenie. V jeho rámci sa vytvorilo niekoľko záujmových klubov, medzi inými aj náš Klub kultúry a ako jeden z prvých a najväčších vznikol Klub novinárov Pražskej jari – KNPJ. Združoval publicistov a ďalších pracovníkov médií, ktorým nástup normalizácie v roku 1969 znemožnil, aby ďalej vykonávali svoje povolanie. V záverečnom čísle časopisu Cesty a křižovatky, publicistka a kunsthistorička Blanka Stehlíková vo svojich spomienkach, „Co si zatím ještě pamatuji,“ napísaných pre rodinu, nakoniec vyhovela naliehaniu niektorých svojich kolegov, aby ich sprístupnila, uvádza: „Kto bol po šesťdesiatom ôsmom zo Svazu vylúčený a nestačil sa uchýliť niekam do archívu, alebo do korektorského miesta, skončil pri vrtoch, v kotelni alebo ako umývač okien“. K tomu dodávam, perzekvovaní boli aj členovia jeho rodiny, ale najmä deti, ktorým z kádrových dôvodov nebolo umožnené ďalšie vzdelanie, hlavne vysokoškolského smeru.



Ilustrační foto

KNPJ viedol Miroslav Jelínek (1928-2009), ktorý bol jeho iniciátor a jeden z jeho zakladateľov. Stal sa spoluzakladateľom a predsedom Syndikátu českých novinárov. Využíval svoje spoločenské konexie a organizoval rôzne besedy, na ktoré pozýval nielen politikov a osobnosti kultúry, ale zaujímavých hostí k rôznym aktuálnym témam. Neskoršie aktivita KNPJ sa sústredila na vydávanie rôznych svedectiev, spomienok, kroník a iných textov. V priebehu viac ako troch desaťročí svojej činnosti usporiadal KNPJ desiatky rôznych akcií, verejne sa vyjadroval ku konkrétnym politickým a spoločenským otázkam doby, pôsobil v orgánoch Syndikátu novinárov a vydal niekoľko náročných publikácií. Po Jelínkovej smrti naďalej vychádzal Členský zpravodaj, ale od jesene 2009, besedy prestávali. Hlavná pozornosť sa sústredila na zborníky spomienok. Jelínkovým nástupcom, ale nie vo funkcii predsedu, ktorú nechcel prijať, ale vystupoval ako hovorca KNPJ, sa stal Jindřich Beránek. V roku 2016 založil časopis Cesty a křížovatky. Bolo to pomerne objemné periodikum typu revue. Návrh názvu časopisu bol od Helény Pecharovej, ale koncepcia, vzhľad, zabezpečovanie rukopisov a redakciu si vzal na starosť Jindřich Beránek. V tejto revue sa uverejňovali novšie i staršie práce, venovala sa pozornosť histórii prevažne súdobých dejín, vlastným a cudzím spomienkam, osobnostiam, výročiam, recenziám poznámka. K pestrému obsahu patrili aj bohatý ilustračný materiál. Jindřich Beránek sa obklopil aj ochotnými spolupracovníkmi, ale tých bolo čoraz menej. Od roku 1968, keď prebiehali hlavné aktivity členov KNPJ uplynulo už viac ako päťdesiat päť rokov. Niektoré projekty sa už nepodarilo realizovať a kvôli obsiahlym spomienkam najstaršieho člena Karla Lánskeho sa odkladalo aj záverečné číslo. Ustávanie činnosti prišlo aj s covidom, aktivity KNPJ slabli aj z iných príčin.

Tento rok sa Jindřich Beránek dožíva deväťdesiat rokov. Na jeho počesť pripravili stále ešte agilné členky KNPJ Jarmila Lakosilová a Agáta Pilátová nostalgické posledné číslo časopisu Cesty a křížovatky. Zo skromnosti obidve panie uvádzajú, že si časopis nekladie ambície vyzeráť rovnako

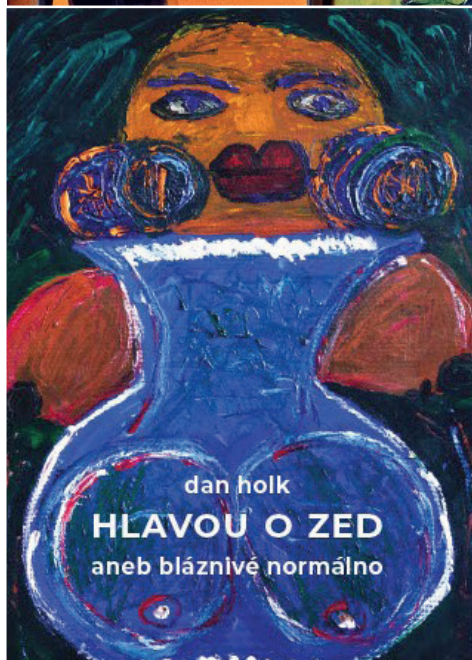
ako šestnásť tých, ktoré koncipoval a realizoval Jindra Beránek. Mýlia sa. Pripravili zaujímavé texty, ktoré nebyť ich, by sme nepoznali. Nakoniec sa podarilo po veľkom úsilí, ako uvádzajú editorky, pripraviť na vydanie aj časť zo spomienok Karla Lánskeho. Treba spomenúť, že Karlovi Lánskemu 28. októbra 2018 prepožičal prezident Miloš Zeman Rad Bieleho leva I. triedy za organizáciu a riadenie rozhlasového protikupačného vysielania v auguste 1968. Okrem toho sú v časopise uvedené ďalšie texty. O interpretácii Pražskej jari hovorí historik Jiří Hoppe, ktorý patrí k najlepším znalcom tejto problematiky. Zaujímavý je rozhovor s niekdajším maďarským velvyslancom v Prahe, významným bohemistom a slovakistom Györgyom Vargom. Hovorí na tému „Nad nesvobodou nelze zvíťezit pomocí mírných reforem“. Pokračuje komentár ku filmu Muž, který stál v cestě, o Františkovi Kriegelovi. Tento jediný účastník moskovských rokovaní v auguste 1968, ktorý nielen že nepodpísal moskovský protokol, ale patril aj medzi štyroch stoľčných poslancov Národného zhromaždenia – Gertrude Sekaninovej-Čakrtovej, Františkovi Vodsloňovi a Božene Fukovej, ktorí v októbri 1968 odmietli pri hlasovaní Zmluvu o pobyte sovietskych vojsk. Časopis Cesty a křížovatky obsahuje aj rozhovor s režisérom Jiřím Mádлом nad genézou filmu Vlhy, ktorý momentálne plní hladiská našich kín a venuje sa udalostiam roku 1968. Nesmieme zabudnúť uviesť gratuláciu už zosnulého predsedu Syndikátu českých novinárov Adama Černého k deväťdesiatke Jindřichovi Beránkovi. Kratší text Jana Příbáňa je venovaný historikovi Janovi Tesařovi, jeho „nepripravenosti očakávaniu doby“ a už spomínané dvoje spomienky Blanky Stehlíkovej a Karla Lánskeho.

Treba oceniť, že vďaka editorkám Jarmile Lakosilovej a Agáte Pilátovej takýmto dôstojným spôsobom skončil príbeh vydávania časopisu – revue Cesty a křížovatky. Odporúčame každému záujemcovi o súdobé československé dejiny, najmä z radov tej najmladšej generácie, aby siahol po ňom. Nebude to strata času.

Vojtech Čelko

DAN HOLK – BÁSNÍK S KONTRABASEM A SRDCEM NA DLANI

Prímočarý, až svým způsobem naivistický básník (a také folkový a folklorní kontrabasista a kytarista, který se v poslední době vrhl i na extatický freejazz v řadách *Strakova pojiždného cirkusu*) Dan Holk má hotovou sedmou sbírku s názvem *Hlavou o zed' aneb bláznivé normálno*, která čeká na vydání. O tom, jak se životem prožil až k ní, a proč a jak píše, jsme si povídali na Kampě u břehu Vltavy v polovině července 2024.



Mohli bychom začít tím, kdy ses narodil.

Narodil jsem se 14. května 1971, jsem býk jako tatínek, moje obě dcery jsou taky v býku.

Ty jsi profesí ekonom?

To jsou silná slova. Ekonom vlastně nejsem, vystudoval jsem sice Vysokou školu ekonomickou, ale už tam při studiu mi byla nejbližší sociální politika, což spolu samozřejmě souvisí, bez spojitosti to nejde, jsou to takové aspekty, který příkláněj svět buďto k horšímu, nebo k lepšímu. Jak se lidi k sobě chovaj, jak se chovaj ke slabší skupině, která tu vždycky bude, ať už je to postižený člověk, nebo mladší, nebo starší, tak ta společnost o sobě takový obraz vydá.

Cítím se jako obchodník. Ale i s tou profesí obchodníka je to taky složitější, nejsem typický obchodník. Mám za sebou pětadvacetiletou zkušenost z trhu a cítím se spíše jako developer, umím developerovat jakoukoliv oblast. Víím, že se to dneska v České republice pojímá spíše jako budování nových sídel, administrativních center,

ale můžeš se pod tímto pojmem věnovat jakékoli oblasti. Dalo by se to přeložit jako obchodník s dlouhodobým horizontem, jako budování vztahů a obchodních příležitostí, který vznikají na základě těchto vztahů. Obecně ve svém životě vůbec budu vztahy.

Směřuju to k tomu, že v současné české společnosti nevím o nikom, že by se jako básník živil někdo naplno. Tak jako Nezval, Hrubín, Seifert apod. Nebo maximálně, nejen u nás, žije v nějaký kuče, pije levný alkohol, nasává život a žije stoprocentně autenticky.

Já jsem dělal 14 dní taxikáře, protože jsem potřeboval překlenout blbý období, člověk pozná hrozně moc lidí, kterejm jsem rozdál moje sbírky, člověk se pak dozvídá tolik zajímavých věcí od starších lidí, od kterejch slyší, že bejvalo běžný, že někdo měl profesi básníka a uživil se tím. Dneska snad jedině Žáček. Přitom Čechy jsou zemí básníků, ne, že by se tvorbou uživil, ale vydávají svoji tvorbu. Občas se vyskytnu na nějaké přehlídce poezie, i když to není moje krédo, abych se všude vecpal, někdo mě někde pozve, poznám někoho dalšího, kupuju od nich knížky, jsem rád, že je můžu podpořit tímto způsobem, je to hezký.

Kdy jsi napsal první básně?

Rekl bych, že první básně z 99 procent napíše každé v 15, 16 letech pro holky. Já taky něco napsal, ale pokud jde o mou tvorbu dospělou, tak za to může Zdenička, zpěvačka naší kapely Pražce, pro niž jsem napsal nějaké texty. Kapela začala hrát v roce 1991, první sbírka mi vyšla v roce 2006. Byl jsem hlavní textař kapely, přestali jsme fungovat v roce 1998, neudělal jsem víc než 30 písniček. Které byly hlavně o vztazích. Byla to folková kapela, ale protože půlka byla z Prahy, půlka z Ostravy, tak se tak trochu rozprášila a každý šel dál svou cestou. Jsme pořád v kontaktu, občas si vzpomínkově zahrajeme.

Vedle toho jsem si psal básničky a ty jsem přinesl za sekretářkou mého táty, která je přepsala na stroji, osmělil jsem se, zašel jsem do Violy, kde působil mnou uznávaný Miroslav Kovářík, předal jsem mu to a po 14 dnech mi řekl své postřehy. Říkal mi, že je to dobrý, ale chce to vyzrát.

Mirka jsem poprvé viděl na Portě ještě před rokem 1989 a když jsem ho slyšel, musel jsem se strašně smát, co to je za šilence. Pak jsem si koupil desku Pár tónů, které přebývají s Mišíkem, a tím mě dostal.

Pak v 21 letech právě v kapele Pražce Zdenička Ratajová mě požádala, ať přinesu svoje další texty mimo ty, co jsem psal pro kapelu. Ukázal jsem jí to, jí se to líbilo a řekla mi, ať to jdu někde nabídnout. Nabídl jsem to dvěma, třem nakladatelstvím, jedno z nich byla Mladá fronta a tam to vlastně začalo. Setkal jsem se tam s redaktorem Robertem Kubánkem, který je už také na pravdě boží. Začali jsme se stýkat, asi po třetí schůzce se ho ptám, kde je zakopaný pes a on mi narovinu řekl – prachy. Jste mladěj, neznámej básník, ale když se to trochu popíchně... Tak jsem se ho zeptal, kolik by taková finanční injekce měla představovat. Bylo to asi 35 tisíc, který jsem tehdy nenadále dostal jako prémii ve firmě a knížka mohla vyjít. Jmenovala se *Hry se slovy*.

Byl jsem inspirován prokletými básníky, pili, oddávali se drogám, snili o moři, které nikdy neviděli. Drogy jsem teda nikdy neužíval, ani hašiš jako Baudelaire, já měl školu od táty, který říkal, že drogy jsou blbost, dát si pivko je dobrý, kouření je taky blbost, toho se držím a jsem šťastný kluk. Ovšem ta jejich barvitá imaginace, to není úplně má poezie, i když jsem léčeněj maniak a mám tolik zkušeností osobních, že bych o tom mohl psát nějakou knihu beletrie, ale to neumím, tak píšu básně.

Je mi blízká poetika Františka Gellnera, hodně mě ovlivnila i próza, Bohumil Hrabal, Kerouac, Steinbeck.

Děláš nějaký výběr? Zahazuješ něco, vytahuješ?

Nic nezahazuju, všechno někde je, ty krásný cancy. A když po letech čtu ty básně, co jsem tehdy napsal, tak si říkám, že to má smysl. Zatím je nepoužívám, nevytahuju.

Pozoruješ sám na sobě nějaký svůj vývoj poetiky?

Určitě, ale to spíše musí posoudit čtenáři. Neuvažuju nad tím, zda – jak říkáš ty – že dřív jsem byl poetičtější, dnes přímější, strožejší, aforičtější.

Jak koncipuješ sbírku?

Dnes píšu už do mobilu, průběžně. Za dva tři roky se kouknu, co jsem napsal, stáhnou to do čitelný podoby, proberu první kolo, pak požádám kamarády, ať udělají externí probírku, jak oni to cítí, protože někdy se člověk opakuje. Konečný slovo mám ale já, něco uberu, něco přidám. Pak jdu s vlastní kůží na trh.

Psal jsem třeba do notesu a dcerka, když byla maličká, mi ho v autě pozvracela, tak jsem ho

musel vyčistit, bylo to zkrátka potřísněný životem. i takhle vypadá vznik mojí tvorby. Píšu většinou za pohybu, ale když mám možnost si sednout, tak technicky, abych to do mobilu napráskal, tak je to lepší. Zastavím auto, opřu se. Moje básničky jsou krátké, úderné, nechci je protahovat, aby myšlenka byla rychlá, jednoznačná.

Tobě jde hlavně o pointu, že? Ne tolik o náladu, stav, atmosféru?

Snažím se zapůsobit tak, aby se to nerozplizlo ve stylu, teď jsem se krásně najedl, přímo přezral, dám si ještě druhý pivo, abych dostal stav do té básně, to k ničemu není. Chci lidi potěšit a nebo jim říct, že v tom srabu nejsou jen oni sami, ale mnohý další lidi. Když má někdo splíny, který tady jsou, musej bejt a budou, aby nás vytáhli někam vejš a tak dále.

Očekáváš reakce čtenářů?

Jsem za ně rád. Tak víš, že hodně rozdávám svoje sbírky, vlastně prodávám knížky jen na autogramiádě a křtu, seženu sponzory, někdy to zaplatím já, někdy táta, někdy přátelé.

Dokonce o mně kdysi napsali i v časopise Elle ve stylu příjemná nedělní náladová poezie.

Důležitou součástí tvých sbírek je i výtvarná složka.

Stále připomínám Zdeničku Ratajovou, zpěvačka Pražců, která je také výtvarnice a dělala obálky všech šesti vydaných sbírek. Přebaly jsou její práce. Povídání o mě tam vždy napíše Jiří Logojda alias Login. To je tak nádherný, jak mě vždy charakterizuje, co vymyslí. To je něco! Je poetické. Dělá sám muziku a texty, První sbírka neměla výtvarnej doprovod. Teprve až druhá. Ilustrace nejprve dělal divadelník Vojta Otčenášek, později Vašek Šipoš. První sbírka neměla ilustrace, Vojta je soused, tak jsem ho oslovil a udělal mi kresby, které doprovodily následující sbírky. Vašek Šipoš je šílenec, snad větší blázen než jsem já, takoví lidi mě vždycky přitahovali. Poprvé jsem se s jeho tvorbou setkal, když mi moje kamarádka z Ostravy ukázala svou pozvánku na svatbu, kterou jsem byl nadšen, jak byla udělaná. Seznámila mě s autorem a dali jsme se do řeči. Nehohl jsem mu sice nabídnout žádný velké honorář, ale šel do toho, jako ty jdeš do mý novy sbírky jako výtvarník. Podpultovky byly černobílé, na Nadměrné maličkosti jsem už potřeboval barvu, taky ta sbírka vyšla na 59 600



korun za 1 500 kusů nákladu, kteréj je už pryč. Vašek je vyučeněj cukrář, ale už mnoho let je profesionální malíř, kreslíř. Udělal to strašně rychle. Když jsem ho oslovil na sedmou sbírku, tak říkal, že už nemá tolik sil, tak jsem na výtvarnej doprovod oslovil tebe.

Teď připravuješ sedmou sbírku.

No je to rozdíl, když se rodí první sbírka a sedmá, je to jako s dítětem, teď už můžeš mít kojného, náhradní rodičky, porodníky, ty nejlepší, nemocníci. Básničky mám za posledních pět let. Jirka Login to přebral, moje švagrová Martina Holková mi dělá korektury. Jdu ovšem cestou pražštiny, jak mi zobák narost, takže úpravu slov ne, jen pravopisu. Já jsem asi autentičtější, neučesanej. Mám i fotografa Martina Procházku. Dělá mi krásný portréty. Pak redaktor Ivan Mráz, který je jím po smrti pana Kubánka, který byl redaktorem mých prvních sbírek. Nejprve v Mladé frontě, pak odešel myslím do malého nakladatelství ABC, pak jsme šli pod Kotnov, který vlastnil Ivan Mráz, ale peníze jsem sháněl já.

Vím, že jsi teď vydal i anglickou verzi své sbírky Podpultovky.

No nejen to, teď jsem měl schůzku s jedním sinologem a ten říkal – jestli mě to osloví, jdu do toho. Můžu tím pádem vnímat reakce čtenářů, kteří nejsou z Český republiky. Neber to jako velikášství, ale spíš jako hec, užívání si, tak prostě překlad nejnovější sbírky. Je to zkrátka radost. Přeložil mi to Pavel Voráček, můj spoluhráč z jiné kapely, kde hrají na bicí. Zkusil tři kousky

a tak se mu to líbilo, že to udělal celý. Spolupracovala na tom řada lidí, kteří četli jeho překlad, buď jsou to rodilí mluvčí nebo žili dlouho v anglofonním prostředí. Trvalo to, než to vyšlo, pět až sedm let, zraje to.

Když vyšla první sbírka, dělal jsi nějaký speciálnější akce? Účastnil ses nějakých společných autorských čtení a podobně? A v tomto anglickém překladu nějaké to velvyslanectví?

Ani ne, to není úplně moje poloha, nevyhýbám se tomu, ale záměrně nevyhledávám. Ale pokusili jsme se oslovit nějaké oficiálnější struktury, ale to moc nefunguje.

Dostáváme se asi k tvému životnímu krédu.

Tak to je jednoznačně přinášet lidem radost. V patnácti letech jsem se ještě v osmdesátých letech ve Františkánské zahradě postavil za kontrabas, lidi se usmívali, podupovávali, tak takhle já žiju. Dělán setkání s těma a těma lidma, propojuju je, začínou spolu chodit, přátelit se, mám z toho obrovskou radost. Chci přinášet radost tomuto světu.

Mají tvé sbírky a vůbec tvorba nějakou červenou nit?

Jsou to lidi, lidi, rodina, rodina. Snažím se nepsat vulgárně, přízemně, i když používám drsnější slova. Nejsilnější věci jsou o mé rodině, o mé ženě, dcerách, rodičích a blízkých přátelích. Rád píšu tak, jak to je, ale i tak, jak by to mělo být, přesto se nesnažím idealizovat. Sračky tu jsou a budou, ale aby se minimalizovaly a maximalizovaly se hezký věci. Když se člověk usměje a předá radost druhému a naplnil jsem svět nějakou vnitřní silou.

Rád si přečtu imaginativní, surrealistický verše, jaký písneš ty, jsou nádherný, ale není mi to blízký jako tvůrce, jsem spíš tradičnější, mám rád rýmy, pravidelný rytmus. Mám blíž k písňovému textu. Vycházím z portovního folku, na kterém jsem vyrůstal, přesto oceňuju mladý lidi, kteří žijou ve světě hip hopu, ale způsobem psaní je mi to už vzdálený. Nejsm ovšem ani lesní trampský romantik, to je často dost trapný. Vaděj mi ty klišé. Není mi ovšem blízký ani naturalismus města v hip hopu nebo sociální písní. Já jsem poetik radosti a těch, který kazím radostí. Nepíšu jenom autobiograficky, ale i za druhý, ztotožňuju se i s jinejma, ale musí to být vnitřní ztotožnění.

Asi před půl rokem jsem začal dávat básničky na facebook. Vypadá to spíš jako mikropovídka,

protože to nijak neupravuju, bez veršů. Uvažuju, že bych nějakou svou budoucí sbírku takovouto formou vydal – bez úpravy do veršů.

Vnímáš reakce na tvou poezii mimo okruh tvých přátel?

Tak přišly reakce i s fotkou na email, WhatsApp s věnováním a formulace typu – četla jsem vaše sbírky a moc mě oslovily.

Ty děláš i takový spanilý jízdy na propagaci svých sbírek.

Ano, na začátku prázdnin 2024 jsem jel s autem, kterému říkám Šedý vlk, po česko-německém pohraničí. Když byl covid, chtěl jsem udělat uvedení sbírky ve velkém stylu na lodi bratří Formanů, měl tam být Samson Lenk, Slávek Janoušek, to nevyšlo, ale když se to začlo rozvolňovat, tak jsem s fiátkem Šedým vlkem z roku 1963 udělal takovou cestu do Tábora, Českých Budějovic, Jindřichova Hradce, Brna, Zlína, Hradce, Olomouce, Ostravy, kde jsem všude propagoval svou sbírku Nadměrné maličkosti. Třeba jsem se zastavil v Brně na Zelném trhu, vzal jsem si pončo, klobouk, vybalil stánek bez povolení a rozdával svoje knížky. Nechali mě tam asi dvě a půl hodiny, policajti nic. Na těch cestách jsem ale vlastně sám, vlastně extrovertní introvert, potřebuju být na cestě sám a pak potřebuju kolem sebe lidi.

Kromě básnických sbírek pracuješ i na CD.

Skupina Pražce udělala před rozchodem CD *Paráda, paráda*. Já jsem odjel do Ameriky, protože mě ten rozchod kapely dost vzal za srdce, udělal jsem tehdy školu, ale přátelství nám nikdo nevezal. Před asi šesti lety jsme udělali projekt pro bráchu naší zpěvačky Zdeničky Ratajové Marvina, deska se jmenovala *Marvinova finta*, já tam udělal nějaký texty. Momentálně pět a půl roku děláme pro mou ženu Terezku projekt *Taková jsem já*, mám tam svoje texty, účastněj se toho i naše děti. Projekt měl být hotov na padesátiny mojí ženy a teď už je jí 53 a půl, potřebuju to dotáhnout, Zdenička musí udělat přebal. Já ten projekt vedu, máme tam jednu skvělou kytaristku z Los Angeles a skvělého jazzového saxofonistu a flétnistu Michala Žáčka z Ostravy.

A co pro tebe je ve výsledku tvoje poezie?

Ta je vlastně nad tím vším v mém životě. To, jak žiju, s kým žiju, pro koho žiju, proč žiju.

Pavel Straka

PRVNÍ PO PRÁZDNIČNÍCH

Artotéka Městské knihovny v Praze – pobočka Opatov připravila po prázdninách výstavu výtvarnice Magdy Stanové, která se nepředstavuje v Praze poprvé.

Magda Stanová vystudovala fotografii na Vysoké škole výtvarného umění v Bratislavě, následně nové žánry na San Francisco Art Institutu a získala umělecký doktorát na Akademii výtvarných umění v Praze v Ateliéru konceptuálního zkoumání Tomáše Vaňka.

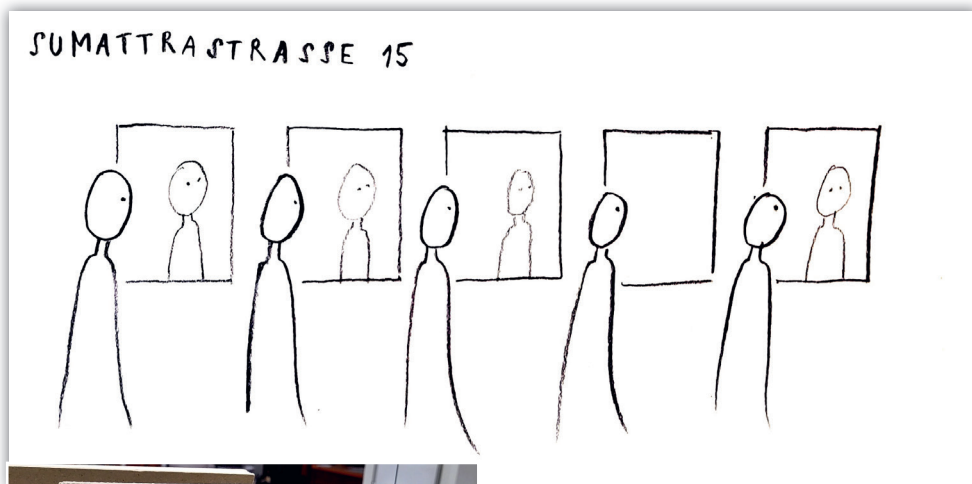


Foto: Magda Stanová

Na Opatově představuje část souboru „Travel Guide“, jsou to její zážitky z cest, například z Benátek nebo Athén, ale jen výjimečně zobrazuje viděnou skutečnost, spíše své myšlenky či poznatky svěruje jednoduché kresbě, kterou doprovází textem. Proto působí její tvorba tak trochu didakticky. Úsporná, ale výstižná, čistá linie kresby prozrazuje autorčin zájem i o grafy, mapy a algoritmy z vědeckého prostředí, dokládá to i jedna z dvou autorčích knih - Al-

Okna - Keď idete okolo tejto budovy, môžete v jej oknách vidieť svoj odraz. Zvyčajne sú však 1-2 okná vyklopená. Keď prídete ku takému oknu, stanete sa akoby neviditeľní.



Benátky

goritmy v umění (2015). Je to neobvyklá výstava i neobvyklý výtvarný projev připomínající spíše vztahový sociální průřezem prostředí, kterým autorka procházela.

Aleš Holub

SETKÁNÍ S KARLEM ČAPKEM

Kniha *Setkání s Karlem Čapkem* je patnáctým knižním titulem Františka Novotného, básníka, publicisty a moderátora, člena Síně slávy Českého rozhlasu, držitele Medaile Karla Čapka, dvorního textáře legendární skupiny Spirituál kvintet.



JUDr. Pavel Vespalec a František Novotný.
Foto: Radioservis

Setkání s Karlem Čapkem není odborná publikace, je to literární fikce, pokus přiblížit literární nadsázkou spisovatele, filozofa, ale hlavně člověka Karla Čapka trochu jinou formou. František Novotný původně připravil osmdesátidílný úspěšný rozhlasový cyklus, ve kterém si jako básník 21. století a rozhlasák přes hranici času povídal se spisovatelem století minulého, jemuž propůjčil hlas herec Luděk Munzar. Čapkovy odpovědi sestávaly z jeho esejů, fejetonů a novinových článků, vždycky soustředěných na nějaké zajímavé téma. Knižka z tohoto úspěšného rozhlasového cyklu vychází a vybírá z něj to nejlepší.

Křest knihy *Setkání s Karlem Čapkem* se uskutečnil v Radiocafé Vinohradská 12. Křtem zasvěceně provázal Ondřej Kepka. Knihu pokřtil JUDr. Pavel Vespalec, předseda Společnosti bratří Čapků, Ondřej Kepka, předseda Herecké asociace, a hudebník Karel Kekeší.

Na závěr ukázka z knihy:

O barevné vůni slov

Dej Bůh ať nám jde všechno hladce

Ať slova barevně nám plynou

Ať jak u Čapků na zahrádce

Kvetou a voní člověčinou

Tímto skromným přáním jsme s Luděkem Munzarem přistupovali k cyklu pořadů *Setkání s Karlem Čapkem*, které vysílala stanice Českého rozhlasu Dvojka. Smyslem toho pořadu bylo, aby se v době, kdy převládá destrukce hodnot, na takové osobnosti našich dějin tak snadno nezapomínalo, abychom ukázali, jak lze slušnými, poctivými a barevnými slovy udělat z všednosti svátek.

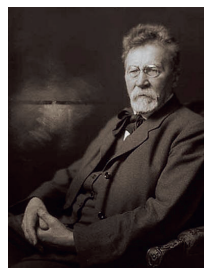
Vím, že neshám ani po kotníky všem skvělým čapkologům, kteří vědí o bratřech Čapcích i netušené a odvážejí perfektní náročnou faktografickou práci. Tahle knížka není odbornou publikací, je to pouze pokorný pokus přiblížit literární nadsázkou spisovatele, filozofa, ale hlavně člověka Karla Čapka trochu jinou formou než jazykem vědy. Napadlo mne totiž, že bych jako básník 21. století rád udělal rozhovor se spisovatelem století minulého, navíc se spisovatelem, kterého jsme s Luděkem měli oba rádi. Záměr byl, že Čapkovy odpovědi by sestávaly z jeho esejů, fejetonů a novinových článků, vždycky soustředěných na nějaké téma, které bychom nejdřív lehce načechráli, mnohdy by to pár veršů obstálo za nás. Luděk by si pak oblékl pomyslnou vestu pana spisovatele a na oplátku by mu půjčil svůj rozhlasový hlas. Myslím, že stejně jako my záhy zjistíte, že mnohá slova Karla Čapka jsou nanejvýš platná a aktuální i dnes. V každé době se mocní odvolávají na osobnosti dějin, které se jim hodí do krámu, aniž si z jejich jednání berou to podstatné – moudrost, poctivost a humanitu. Už jsem zmiňoval v knížce Okouzlení slovem, že když jsem psal scénáře, bylo to, jako by pánové Čapek a Munzar seděli proti mně. Byli si nesmírně blízcí ve vidění světa a stoupali po stejných příčkách na žebříčku hodnot...

S velkou úctou a díky jsem přijal záštitu a spolupráci se Společností bratří Čapků a s ředitelem Památníku Karla Čapka na Strži Ing. Zdeňkem Vackem.

Jaromír Hampl

UPLYNULO SEDMDESÁT LET OD ÚMRTÍ ARCHITEKTA JOSEFA FANTY

Ve druhém čísle letošního ročníku KULTURY jsme přinesli článek o Poděbradech. Na vzhledu tohoto lázeňského města se podílel i architekt Josef Fanta. Postavil zde dvě nepřehlédnutelné vily - Oberreignerovou s novorenesančními i secesními prvky a Kouřimku v geometrické secesi a je i autorem centrálního hřbitova v poděbradské čtvrti Kluk. Dnes se tam jeho dílo těší památkové ochraně.



Josef Fanta



Hřbitov v Poděbradech, vstupní brána

Vila Kouřimka

Josef Fanta se narodil v Sudoměřicích u Tábora 7. prosince 1856. Studoval obor architektury a inženýrského stavitelství na České technice v Praze. Po jejím ukončení byl asistentem architekta Josefa Zítka při stavbě Národního divadla, spolupracoval na interiéru. Jeho samostatnou prací z té doby je novorenesanční lampa, která stojí před divadlem. Mezi roky 1881 až 1886 byl asistentem profesora Josefa Schulce. Po ročním studijním pobytu v Itálii byl v roce 1902 jmenován profesorem středověké architektury na České technice. Na technice, kde vyučoval až do roku 1922, mu byl udělen čestný titul doktor technických věd Českého vysokého učení technického v Praze. Byl také řádným členem ČAVU.

V roce 1900 mu byla udělena zlatá medaile za československou expozici na světové výstavě v Paříži. V letech 1901 až 1903 pracoval na odbavovací hale a budově dnešního Hlavního nádraží. Takto rozsáhlou práci začal již v roce 1899, kdy vznikaly první návrhy. Dnes je nádraží považováno za největší a nejznámější Fantovo dílo.



Budova Hlavního nádraží v Praze

Josef Fanta je ale i autorem mnoha dalších významných a zajímavých staveb, například Hlávkových studentských kolejí v Praze nebo budovy Ministerstva průmyslu a obchodu či hvězdárny v Ondřejově, Mohyly míru na bojišti u Slavkova, domů jako je Hlahol na Masarykově nábřeží či vil, v Praze Vosmikovy, Bohumila Hobzeka v Hradci Králové a dvou zmíněných vil v Poděbradech. Méně je již známo, že pracoval se dřevem, kovem, keramikou a textilem, navrhoval oltáře a monstrance. Působil jako malíř fresek a sgrafit. Spolu s Mikolášem Alšem byli autory návrhů sgrafit průčelí Wiehlova domu na Václavském náměstí, samotné práce na sgrafitech probíhaly v letech 1894 až 1896. Vedle původní vlastní tvorby věnoval svou pozornost také rekonstrukcím památek, například kostelu svatého Václava na Zderaze. V roce 1901 upravil starší usedlost v Jevanech pro letní pobyty rodiny. Josef Fanta je autorem knihy O svérázu krojovém a bytovém. Všestranný architekt Jo-



ND lampa



Mohyla míru Slavkov

sef Fanta zemřel 20. června 1954 v Praze, je pochovaný na Olšanských hřbitovech v rodinné hrobce, kterou sám navrhl. Ve Sněmovní ulici, kde dlouhá léta bydlel, má pamětní desku.

Aleš Holub

KULTURNÍ LÉTO V TŘEBONI

Třeboň, malé městečko na jihu Čech (přes 8 tisíc stálých obyvatel), proslulé svými slatinnými lázněmi, bohatou historií a množstvím historických památek, je současně moderním městem současnosti, které žije bohatým kulturním životem. Můžete namítat, že takových míst v našem státě jsou desítky, pokud ne stovky. Ale genius loci tohoto města, umocňovaný spokojeným po- bytem lázeňských hostů a množstvím návštěvníků holdujících zde od jara do pozdního podzimu cykloturistice, je neopakovatelný.



Z Třeboně – na „Hliníku“



Schwarzenberská hrobka

Pro všechny návštěvníky Třeboně, stejně jako pro její stálé obyvatele, nabízí vedení města, lázně, zde sídlící instituce státu i soukromé subjekty celoročně bohatý kulturní život. Když se ohlédneme jenom za uplynulým létem, můžeme konstatovat, že zde bylo v období měsí-

ců červen – červenec naplánováno přes 190 různých kulturních akcí, ze kterých bylo 99 % i zrealizováno. Ano, vyskytlo se, jak sdělila vedoucí odboru kultury a cestovního ruchu na Městském úřadě města Třeboň Mgr. Romana Karmazinová, několik problémů, jako např. zpoždění příchodu účinkujících nebo že začala „stávkovat“ technika, ale tyto víceméně objektivní překážky byly pružně odstraňovány, takže obecenstvo si téměř ničeho nevšimlo a nabízené kulturní akce naplnily jeho očekávání – lidé odcházeli spokojeni, naplnění bohatými zážitky.

Jenom Turistické informační centrum (TIC), řízené uvedeným odborem města, v měsíci červen – srpen 2024 naplánovalo a zrealizovalo 54 akcí v podobě filmových a divadelních představení, koncertů a výstav. Nejenom početnost, ale i kvalita jednotlivých akcí si nezadá s akcemi organizovanými většími městy nebo institucemi státu. U nabízených akcích se prolínaly akce místní, např. koncerty třeboňské Základní umělecké školy s akcemi velikého vzhlasu, např. festivalem „Okolo Třeboně“. Městské TIC

organizuje i akce v Divadle J. K. Tyla, v Domě Štěpánka Netolického, kde kromě sezonních akcí je instalována stálá expozice Centra Třeboňského rybníkářského dědictví. V expozici rybníkářství můžeme odhalit tajemství stavby rybníčních soustav a umu starých rožmberských rybníkářů. Za návštěvu stojí také jedinečné galerijní prostory. Stálou expozicí se může pochválit i městem řízená Galerie buddhistického umění, umístěna v bývalé vodárenské věži postavené v místní části města „Na Kopečku“. Stavitelem této věže byl český architekt Jan Kotěra. S přírodou chráněné krajinné oblasti, ve které leží město Třeboň, a jeho specifickou činností – rybníkářstvím se zase můžete seznámit v TIC řízeném Domě přírody Třeboňska.

Množství akcí v Třeboni organizuje i státem (Památkovým ústavem) řízený zámek, kde žil poslední slavný Rožmberk Petr Vok a následně ho několik století zveleboval šlechtický rod Schwarzenberků. A pokud zde uvádíme třeboňský zámek, nesmíme opomenout akce Zámecké lékárny, fungující jako samostatný subjekt, jehož činnost je naplněna nádhernými akcemi nejen v průběhu letních měsíců.

Třeboňský děkanský úřad zase umožňuje prohlídky skvostného gotického chrámu – kostela Panny Marie a sv. Jiljí založeného v r. 1280 i s přilehlým klášterem ze století následujícího.

S činností zařízení městských, státního a církevního si směle zadají i aktivity soukromé instituce „Třeboň 105“. Stopětka je číslo popisné historického měšťanského domu na hlavním třeboňském Masarykově náměstí, kde vznikl víceúčelový objekt s divadlem, galerií, biografem, bistroem a bydlením. V historických kulisách dostávají prostor současní autoři i alternativní formy umění. „Stopětka“ v období měsíců červen – srpen tohoto roku zrealizovala 4 celovečerní divadelní představení, 4 samostatné koncerty, 4 výstavy a 11 filmových představení. Navíc v měsíci srpnu pořádala festival vizuální tvorby VIDINY, v jehož rámci bylo prezentováno 14 výstav (s komentovanými prohlídkami), 3 koncerty a 7 filmů.

O samostatné muzeum a galerii sídlící v Třeboni v historickém domě staré radnice na Masarykově náměstí pečuje Spolek přátel Třeboně. Pro širokou veřejnost spolek v muzeu pořádá krátkodobé tematické výstavy, besedy a přednášky, pro své členy navíc organizuje tematické zájezdy, cyklovýlety, prohlídky a exkurze.



Třeboňský pivovar

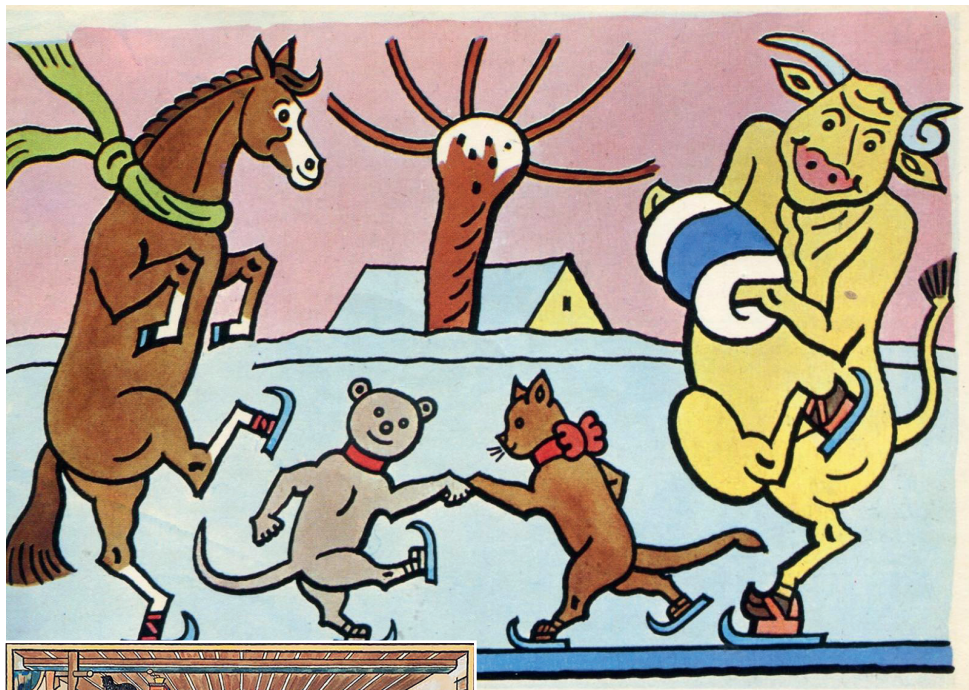
Je možné se zmínit i o dalších zařízeních města Třeboň, která organizují kulturní akce, jako je Kulturní centrum Roháč a kino Světozor.

Samostatnou kategorií je kulturní vyžití lázeňských hostů (těchto akcí se ale mohou účastnit i návštěvníci „zvenčí“). Oba lázeňské domy slatinných lázní – Berta a Aurora, zorganizovaly v uplynulém létě celou řadu hodnotných kulturních akcí. Ať to byly koncerty, přednášky nebo v lázeňském domě Aurora v pondělí, středu a v neděli nabízená filmová představení. Za zmínku stojí koncert Třeboňského lázeňského symfonického orchestru, organizování Třeboňského lázeňského matiné, v jehož rámci kterého vystoupila skupina Charles Bridge Swing Band, staropražská hudební kapela Hašlerka a jiní čeští umělci. Lázně se podílejí i na akcích, které organizuje město Třeboň a jiné instituce sídlící ve městě, např. na letním hudebním festivalu Třeboňská nocturna, na koncertech na zámku a ve Schwarzenberské hrobce. Nedílnou součástí kulturních aktivit lázní jsou přednášky renomovaných lékařů nejen o blahodárných účincích rašeliny (slatiny) na zdraví klientů lázní. Městské lázně i do budoucna chtějí nejen pokračovat v nabídce akcí, které našly u diváků a posluchačů pozitivní odraz v minulosti, ale nabízet i nové formy, performance a témata.

Ing. František Tupý

ČAS VÁNOČNÍ, ČAS POHÁDEK A POETICKÝCH POHÁDKÁŘŮ

Proč mají lidé, a hlavně děti rádi pohádky? Mají je v oblibě už odedávna, co svět světem stojí. Malé děti se mohou vžít do svých pohádkových hrdinů, dospělí zase vrátit do svého dětství...



Josef Lada - Zima



Josef Lada - Vánoce

Kdysi si lidé kdesi v doškové chaloupce „malé jako dlaň“ vyprávěli první pohádku. Přišli z pole unavení, byla robota. Nebyly ještě knihy, noviny ani časopisy, gramofony, biografy, rozhlasové a televizní stanice, wolkmany, mobily ani internet či facebook. A tak si začali vyprávět u stolu s petrolejovou lampou tajuplné příběhy. „Kde se vzaly, tu se vzaly,“ řekl by pohádkář, „jako mávnutím kouzelného proutku.“ Vyrašily z lidového folkló-

ru v ústní podobě. Stačil maličký námět, zvláštní kamínek, hrneček, v případě Popelky střevoček. Přišel krajanek, přespal na seně, šel zas o dům dál a námět rozvířil jako chmýří pampelišek. Potom přišli sběratelé folklóru a námět zpracovali. V době romantismu libujícího si v tajuplných hra-
dech a příbězích to byli spisovatelé, pohádkáři, kteří vtiskli těmto vyprávěním literární punc. Prvním známým pohádkářem byl Charles Perrault a pohádkami chtěl pobavit krále Slunce, marnivé komtesy a dvořany ve Versailles, zde měl svá první autorská čtení i autogramiády. A musel se hodně snažit (*Kocour v botách, Popelka*).

Dnes vznikají pohádky autorské a moderní, třeba ty „potterovské“, „fantasy“, věk čtenáře je od deseti let a pak už neomezený. Délka textů pohádek pro ty menší děti se však velmi zkracuje (myšleno pohádek, nikoli dětských moderních příběhů), zřejmě kvůli dnešní uspěchané době nebo konku-

reněním tlakům ze strany atraktivních „animáků“. Pohádkám klasickým se tak daří spíš v divadlech a chodí na ně nejen děti, ale i dospělí. Mnohým čtenářům se stýská po klasických pohádkách, jaké psávali Hans Christian Andersen (*Princezna na hrášku*), bratři Grimmové (*Sněhurka*, *Šípková Růženka*), Karel Jaromír Erben (*Zlatovláska*) nebo Božena Němcová (*Princ Bajaja*). Měli neobyčejnou obrazotvornost a cit, které dělají ryziho pohádkáře, tyto knížky proto nemohou ani dnes chybět před Vánoci v žádném knihkupectví. Jejich pohádkářství překonalo běh mnoha staletí a inspirovalo i naše pozdější pohádkáře Karla a Josefa Čapkovy (*Devatero pohádek*, *Pejsek a kočička*), Jana Wericha (*Fimfárum*), Josefa Ladu (*Kocour Mikeš*), Ondřeje Sekoru (*Ferda Mravenec*), Františka Hrubína (*Čarovné pohádky*), Ljubu Štíplovou (*Pohádky z houbového lesa*), Marii Kubátovou (*Pohádky o Krakonošovi*), Václava Čtvrťka (*Rumcajs*), Miloše Macourka (*Mach a Šebestová*), Jiřího Žáčka (*Nejmilejší pohádky*), Dagmar Štětinovou (*České fialky*, *Královna motýlů*), Zuzanu Pospíšilovou (*Kouzelná třída o Vánocích*)... V knížkách, na vánočních pohlednicích a kalendářích jsou neocenitelné obrázky Josefa Ladu. Dodnes se vžil symbolický název „Ladovy Vánoce“, které byly za jeho dětství i mládí plné sněhu. Sám se narodil krátce před Vánocemi a od dětství měl rád knížky a maloval. Namaloval 600 obrazů a nakreslil 15 000 kreseb. Jeho dcera Alena ilustrovala 87 knih včetně školní Živé abecedy. Ve filmu a televizi k vánočním pohádkovým hitům patří každoročně *Princezna se zlatou hvězdou na čele*, *Pyšná princezna*, *Zlatovláska*, *Tři oříšky pro Popelku*, *Anděl Páně*, *Princ a Večernice*. Nedávno zfilmovaná pohádka v zasněžené české krajině *Dvanáct měsíčků* z pera Boženy Němcové se stala snad tou nejasněnější vánoční pohádkou vedle sněhem jiskřivých *Tří oříšků pro Popelku*.

O Vánocích jsou oblíbené také pohádky ryze adventní, věnuje se jim i u nás mnoho pohádkářů. Adventními pohádkami s názvem *Kouzelné adventní pohádky*, klasickými, přitom námětově zcela novými a původními, nyní přispěla do pokladnice současné pohádkářské knižní tvorby také spisovatelka Eva Krejčová.

Co bylo největším podnětem k jejich napsání?

Byli to asi přátelé, kterým jsem vyprávěla různé zážitky i příběhy a pohádky. Poslouchali, ani nedutali. Pak mi s úsměvem řekli, ať to hodím na papír. Já pohádky vždycky zbožňovala! Děda mi je před spaním četl. Jedna byla dlouhá tak,

že při čtení málem usnul. Žadonila jsem, ať čte dál. On usínal, já byla stále vzhůru. Když dočetl, škemrala jsem o další pohádku, pak zas o jinou. Byly to pohádkové maratóny. Nejradši jsem měla pohádku Boženy Němcové *O Sluncečnku*, *Větrníku a Měsíčníku*.

Která pohádka se vám nejlépe psala?

Království víl.

Co je dnes na psaní pohádek to nejtěžší? Rozvíjet postupně příběh, aby měl hlavu i patu a děti zaujal? Už toho bylo hodně vymyšleno...

Najít nový námět. Vymýšlení úkladů a překonávání překážek, kdy princové vysvobozují princezny. To dá velkou práci. Děti také mají svoji vlastní dětskou poezii i fantazii, autor to musí vycítit. Naštěstí čeština je bohatá na poetické výrazy, třeba jako jsou vyjádření: modrojas, rosa se perlila... To mi při tvorbě klasických pohádek pomáhá.

Proč vznikl zertovný, ale i vážný Skřítek Žžulajs, anebo nápaditý Diblík a čarodějnice Ušatice?

Děti zbožňují pohádku *O perníkové chaloupce*. Noviny píšou hodně o dětské obezitě. To bylo dilema. Ale také inspirace. Nechtěla jsem jen Perníkovou chaloupku převyprávět, bylo by to nošení dříví do lesa, ale napsat něco svého. Diblík a Ušatice? To je zas o tom, pomáhat druhým. Malého Lukáše to „musela“ díky Diblíkovi naučit rozčepýřená čarodějnice. Dávala mu tak nesplnitelné úkoly, aby u ní zůstal, a ona měla víc času na čarování, přičarovala mu nasechlá velké uši. Pohádka *O kouzelných vánočních rolničkách* je zas o pohodlnosti líného Leopolda a přesladvé, ale pokrytecké cukrářce Marcipánové, která si nevěděla rady se svojí nabubřelou pýchou, když chtěla mít za každou cenu z uzívaného synka Leopolda samotného krále a žít místo cukrárny na zámku...

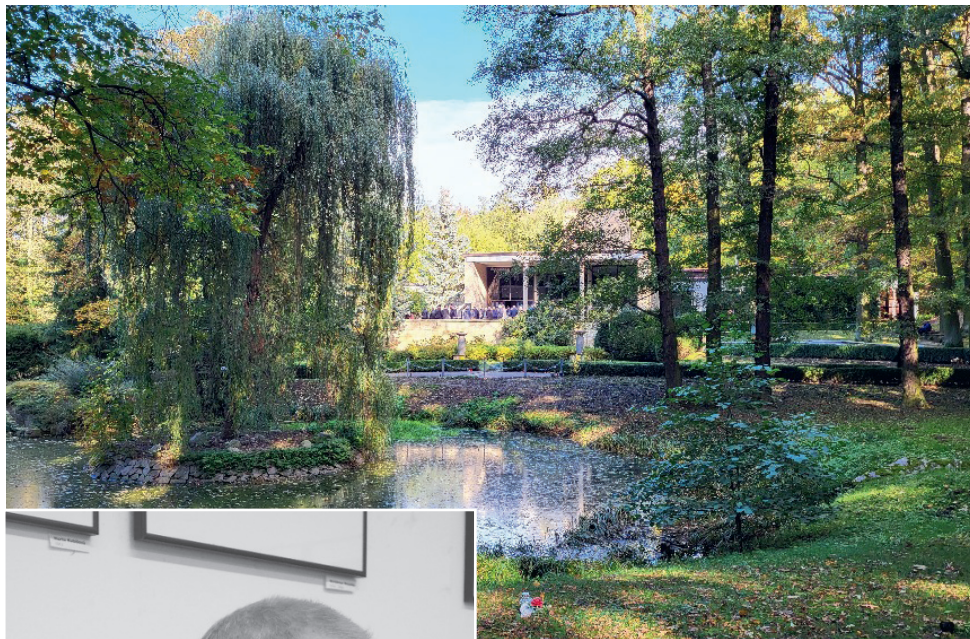
Pohádky se dnes „úsporně“ zkracují, v módě jsou minipohádky. A ty vaše?

Dělkou textu jsou asi tak akorát, aby nenudily, ani nešetřily slovem. Pohádky odhalující tajuplný děj potřebují pro svoje rozvinutí víc než jen několik řádků. Často se také zamýšlím, proč děti víc nečtou. Říkáme, že umí málo komunikovat, vyjadřovat se. Četba knížek i pohádek mohou být ale dobrým učitelem. Je v nich nejen pobavení, ale i poučení a neuvěřitelné bohatství naší mateřské řeči.

Daniela Hatinová

ROZLOUČENÍ S MIROM

Každé rozloučení je jiné, jsou rozloučení, po kterých následuje shledání, ale jsou rozloučení těžká, konečná. Bohužel jsme se v nedávné době rozloučili s našim kolegou, kamarádem, členem našeho Klubu kultury PhDr. MIROSLAVEM KOSTKOU.



Každý jsme ve svém postavení, funkci, ať je sebedůležitější, nahraditelní, ale ne v osobním, soukromém životě. Ten je daný jen každému z nás, v rodině, v kolektivu, tam žádná náhrada není a nemůže být. To platí i o Mirovi. Funkci pokladníka našeho Klubu někdo převezme, ale Mira kolegu a kamaráda nikdo. Na výborech bude již nastálo chybět. Bude chybět jeho věcnost, odbornost, humor a přátelskost a také jeho zasvěcený zájem o kulturu. Jeho náhlý odchod nás zaskočil, i když jsme věděli o jeho statečném boji se zákeřnou nemocí. Věřili jsme v jeho vítězství. Bohužel.

Jaký prožíval život, co dokázal, o tom vypovídá smuteční projev jeho dcery Kláry, který přednesla při rozloučení v Motolském krematoriu, kam za ním přišlo mnoho smutečních hostů, jeho přátel. Ani jsme se do obřadní síně nevešli.

Odešel PhDr. Miroslav Kostka, náš MIRO.

**MILÍ LEDNOVÍ A ÚNOROVÍ JUBILANTI,
PŘIJMĚTE SRDEČNÉ GRATULACE K VAŠIM KULATÝM
A PŮLKULATÝM NAROZENINÁM!**

V lednu slaví:

Richard Hazer
Hasan Zahirović

V únoru slaví:

Václav Hanžl
Pavel Kolář
Václav Minařík

Přejeme vám pevné zdraví, životní pohodu, úspěchy ve všech oblastech života a mnoho krásných okamžiků strávených s vašimi blízkými. Ať je váš rok 2025 plný radosti a splněných přání!

S úctou a přáním všeho nejlepšího,

Klub kultury

Vydává výbor Klubu kultury Syndikátu novinářů ČR pro své členy

Redakce časopisu KULTURA

Šéfredaktor:

Mgr. Hasan Zahirović, Ph.D. (hz)

Redakční rada:

PhDr. Marie Bahenská, Ph.D. (mb)

PhDr. Vojtech Čelko (čel)

PhDr. Aleš Holub (ah)

Mgr. Jaroslava Smolová (sm)

Ing. Jaromír Hampl, CSc. (jh)

Korektorka:

PhDr. Karla Milošovičová

Grafická úprava čísla:

Jakub Tichý

Fota na obálce

Foto: Jan Šimurda, BIENNALE ARTE (Stranieri Ovunque/ Foreigners Everywhere),
20. 4. – 24. 11. 2024.

Evidováno u Ministerstva kultury ČR pod číslem: E 11045

Tisk: INDIGOPRINT, s. r. o.

Distribuce: Adiservis, s.r.o.

Klub kultury Syndikátu novinářů České republiky

Senovážné náměstí 23, 110 00 Praha 1

klubkulturypraha@gmail.com

www.syndikat-novinaru.cz/kluby-regiony/kluby/klub-kultury/zakladni-informace/

